

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőséghez Jókai-utca 8. sz. küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Hirdetések jutányos áron közöltnak.

Egyes szám ára 30 fillér.

Az előfizetési és hirdetési pénzek

s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor** tanárhoz (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Egy kis felvilágosítás.

A „Debreceni Protestáns Lap“ nov. 8-adiki száma egyenes felhívást intéz hozzám az iránt, hogy oszlassak el szalontai beszédemhez fűződő némely félreértéseket.

Készséggel engedek a felhívásnak, s hogy előbb nem tettem ezt, annak kizárólagos oka abban rejlik, miszerint az utolsó hetek alatt teljesen igénybe vettek a convent zsinat-előkészítő munkálatai.

Főleg két irányban részesült beszédem különböző megítélésben: a dogmát s a felekezetiességet illetőleg. Megvallom utólag sem bírom megérteni, hogyan szolgáltathattak félreértésre alkalmat éppen ezekre vonatkozó megjegyzéseim.

Mit mondtam én a hit és dogma felől?

„Jézus tanítása adja Isten, ember és világról való felfogásunk, és Istenbe vetett bizodal munknak *változhatatlan, hitbeli* alapjait,“ . . .

„Ez az isteni tanítás *positiv, változhatatlan* alapja vallásunknak, *istenti tekintély*, mely előtt elménknak meg kell hajolnia.“

Ennek előrebocsátása után s az ezen alapigazságok által szabott korlátok között emeltem kifogást a „dogmához merev ragaszkodást követelő ortho-doxia“ ellen.

Nem állásfoglalás ez bárminő theologiai iskola mellett. Nekem hála Istennek megvan a magam vallási meggyőződése, mely a szentírással s egyházunk legfőbb alapelveivel összhangban áll s melynek alapján nyugodt öntudattal, büszkén vallhatom protestánsnak magamat s szolgálhatom reformált egyházunkat, de mi sem áll tőlem távolabb, minthogy belélegezjek a különböző theologiai irányzatok küzdelmeibe. Nem liberalis theologia az, aminek érdekében szót emeltem, de liberalismus a theológiával, annak minden oly irányzatával szemben, mely a szentírás positiv alapján áll s egyházunk néhány legsarkalatosabb tételével nem ellenkezik.

Amit én kívánok, a mit a hitélet őszinteségének, erkölcsi tisztaságának és benső erejének érdekéből égetően szükségesnek tartok, az nem egyéb, mint hogy exclusivitásra, a lelkiismeretek feletti uralomra ne törekedjék egyik iskola sem, de a fent megvont korlátok közt ismerje el és tartsa tiszteletben a szabad vizsgálódás szent jogát. Ezen korlátok között egyenlően jogosult és tiszteletreméltó minden felfogás, mely benső meggyőződésünkből, lelkünk igaz hitéből fakad, s egyházunk csak úgy marad hű a protestantismus szelleméhez s magasztos hivatását a jelenben és jövőben csak úgy töltheti be, ha a dogmához való merev ragaszkodást *követelő* magatartással utját nem állja a fejlődésnek és meg nem zsidbasztja, el nem hidegíti az igaz keresztyén és igaz protestáns hívők azon részét, kik igaz lélekkel nem vallhatják magukénak egyházunk hivatalos tanításának minden tételét.

Igen kevés az, mit a felekezetiességre vonatkozólag kell mondanom. Hiszen az egész félreértés nyelvtani kérdéssé zsugorodik össze. Ezt a szót „felekezetiesség“ soha jó értelemben használni nem hallottam; igaz vallásosságot a felekezet jogosult érdekeinek szolgálatát tudtommal felekezetiességnak senki nem nevezi; én sem érthettem egyebet alatta mint felekezeti elfogultságot és türelmetlenséget együttvéve. Ha valaki jobb szót tud e fogalom megjelölésére, ám használjuk azt, de a dolog érdemében egyet-értünk, ne akadjunk tehát fel szavak felett.

Hiszen be kell ismernie mindenkinek, ki elfogulatlanul olvassa el szalontai beszédemet, hogy munkára felhívás az vallásunk szent céljai — egyházunk jogosult érdekeiért, — *munkára*, mely előre visz rendeltetésünk felé s erősebbekké tesz az ellentétes áramlatokkal szemben. Ezekre az áramlatokra s az azokban rejlő veszélyekre egyenesen reámutattam e beszédben; azokkal szemben nemcsak saját erőnkre van

szükségünk, de arra is, hogy zárt sorokban küzdjünk együtt az egész felvilágosodott magyar társadalommal, római kath. testvéreink felvilágosodott részével is.

Hiszen megvan ez együttműködésnek minden előfeltétele. A magyar nemzet ezredéves történetén át soha nem volt a clericalismus céljaira kapható s a művelt magyar katolikusok nagy zöme nem hajtja fejét annak jármába ma sem. Viszont a mi protestáns egyházunknak, valamint a multban nem volt, ugy nincs egyetlen célja, vágya, törekvése ma sem, mely a magyar nemzet ügyével ne állana teljes összhangban s a magyar nemzet haladásának és szellemi függetlenségének nagy céljaival ne volna egybeforrva.

Az az ultramontanismus, mely egyenesen ezen nagy nemzeti célokat támadja meg, nem csupán a mi egyházunkat, de minden felvilágosodott magyar ember nemzeti közkincsét fenyegeti, s a dolog természetéből önkényt következik, hogy magyar nemzeti alapon vegyük fel az azal a küzdelmet vállalva valláskülönbség nélkül mindannyian.

Csak azt ne engedjük, hogy félreértések emeljenek közibénk mesterséges válaszfalat.

Saját benső erőnk fejlesztése és a magyar nemzet felvilágosodott többségével való szövettség ápolása: ez a kettős út vezet célunk felé. Minden tettünk, minden szavunk a szerint lesz

üdvös vagy káros hatásu, amint e kettős úton előre visz, vagy hátravet bennünket.

Ügyünknek csak olyan magatartással használhatunk, mely gyarapítja a rendelkezésünkre álló erőt, vagy erőt von el ellenfeleink táborából; kárt okozunk mindennel mi ellenkező hatást gyakorol. E kettős criteriumot alkalmazzuk egész eljárásunkra, hogy a mai nehéz időkben valóban hiven szolgálhassuk egyházunk és nemzetünk ügyét.

Gr. Tissa István.

A konvent és a világiak.

A „Magyar Szó“ folyó évi 284-ik számában e cím alatt *Módra Imre* ev. ref. lelkész tollából egy cikk jelent meg, a melyre válaszulunk kell azon okon, mert ebben a cikkben egyházalkotmányunk lényegével és alapelveivel ellentétes olyan elvek hirdettetnek, melyeket szó nélkül hagyni egy pillanatig sem szabad.

Arról van ugyanis szó abban a cikkben, hogy egyházi szervezetünkbe a világi elem felvétele a bodrogh-kereszturi konventen történt, de ez, a helyett, hogy üdvös eredményeket teremtet volna, hosszú, kiméretlen harcnak vetette meg az alapját az egyháziak és világiak között s így . . . e két elem egymás mellé helyezése célját tévesztett alkotmányjogi intézkedés vala.

TÁRCA.

Közistentiszteletünk.

VI.

A keresztyén adakozás.*

Évenként egyszer, a kiengesztelődés napján a Garizim hegyének csucsán levő samaritanus oltárról égő áldozati füst száll föl és vegyül el a felhők közé. Az elmúlt 18. század alatt sehol másutt nem volt ilyen látvány szemlélhető. Másutt az az oltártűz mindörökre kialudott. Mi azonban olyannyira ismerősök vagyunk Isten egyháza keresztyén korszak előtti történetének azzal a jelenetével, hogy bár az oltárszolgálat mindenemű symbolikus tanítása és irányzata teljesen bevégeződött a maga tényleges meg alósulásában, befolyással van az mégis a mi itéletünkre. Istenházának sajátosságairól beszélvén, ma is hatással van reánk az áldozati vér és tűz és füst, s azoknak az ókori istentisztelettel való viszonya. Az „áldozat“ szónak használata, mely alatt az oltárra nyújtott adományokat értjük, észrevehető hatással van gondolkozásunkra, s a szoban forgó

* A keresztyén adakozásról szóló ezen felolvasást egy newyorki világi ur, Prime E. Rudolf tartotta az egyetemes presbyterianus szövetség gyűlésén. Cs. L.

tárgyról való véleményünkre módosítólag hat. Nem az áldozat egyszerű eszméjét értjük többé az alatt, hanem valamely az oltárra tétetett tárgyat, mely ez által szentté avatlatott. Az „áldozat“ latin neve sacrificium, a mi alatt valami szentté tettet értünk, mely az oltár útján történik s ugyanegyvet jelent az ó-szövetségi héber s az újtestamentomi görög nyelven, mikor valami Istennek felajánlott dologról van szó. És ez az ünnepelesen felajánlott dolog odavezette a vallásos elmét, hogy az oltárra föltett eletről és az azon fölemésztett testről ugy gondolkozzék, mint az Isten tisztetéhez egyedül illő ajándékról, s az Isten tisztetének azon formája megszűnven, semmire nem találunk annak a helyén, a mit istentiszteleti formának lehetne tartanunk.

Pénzt adni egy dolog. De Isten házában, az istentisztelet egyik része gyanánt adni pénzt, teljesen más dolog. A közönséges pénznek ünnepe yes följajánlása, a mely pénzzel egyformán lehet jót és rosszat venni, meg nem felelő dolognak látszik egy olyan szemely előtt, ki szerető szívvvel és gyöngéden érez, de mélyen gondolkozni nem tud.

Bár már a legrégebb időkben, mint például Pál apostol idejében is gyűjtések tétettek a keresztyének között a szentek, kiválóképen pedig a szegények javára, ugy látszik, hogy a legrégebb idők egyes korszakaiban ugy tekintették ezeket az adományokat, mint a melyek pusztán csak a szenteknek, nem pedig Istennek tétettek. Lehettek másnemű adományok is, de a mely adományokról az apostoli időkben a szentírás megemléke-

Ez utóbbi konsequentiát „expressis verbis“ nem vonja ugyan le cikkirő, de azokból, a miiket mond, másra következtetni nem lehet s nyilván ez volt a gondolata.

Jól tudjuk mi azt, — a mit különben érvelése folyamán maga cikkirő is sejtet, — hogy e kemény ítéletmondásra előtte okul mai konventünk sokszor és sokak által kifogásolt magartatása állott s ezen a világi elemnek az a kétségtelen tulsulya, mely egy idő óta ott minden fontosabb s főként egyházpolitikai kérdésben irányt szab s végre is rendesen az óvatos oppor-tunismusban csucosodik ki.

Hogy így van és hogy miért van ez így? Azt mi most nem vitatjuk. Csak arra akarunk rámutatni, hogy a református egyházalkotmány, s ebbe a világi elem bevonása *egykoru* s ezt a bevonást sem a bodrogh-kereszturi, sem semmi más nemzeti zsinat, mint fő ok rovására írni nem lehet. Ugy van az széles e világon mindenütt, a hol református egyház van. Genf, Neuchatel, Lausanne, Franciaország, Németalföld, Schotia, az angol államegyház, — Európa keleti részében valamikor Lengyelhon, — tul a tengeren Északamerika, — mindenik a maga idejében megcsinálta a maga egyházi alkotmányát, s ebbe bevonta azonnal a világi elemet is. Csupán csak az egy Németország képez e tekintetben némi kivételt, noha keleti Friesland, Pfalz, Nassau, az alsó szászországi református egyhá-

zak konfederációja sőt Württemberg is meglehetősen alkalmazkodtak az általános református egyházalkotmány-typushoz itt is s ettől valami nagy eltérést nem árulnak el.

Hogy pedig ez így van, az nem véletlenül van így, hanem természetszerű következése ez annak a viszonynak, melybe a világ összes református egyházai Kálvinnal s a genfi gyülekezet alkotmányával állottak.

Kálvin volt a mi egyházunknak a reformátora, theologusa s organisatora is. Az ő értelme lett az irányadó mindenütt nemcsak hittani, hanem egyházalkotmányi tekintetben is. S a ki ismeri a Kálvin irodalmi műveit s összehasonlítja azokkal a különböző nemzetbeli reformátorok iratait (akár a magyarokéit is!) lehetetlen észre nem vennie, hogy ez utóbbiakra nézve, az ő forrás Genfben csörgedezik. Némelyik Béza, másik Bullinger után dolgozott; de hisz' ezek is Kálvintól tanultak.

Már most mi volt Kálvinra nézve a „látható egyház?“ Istenországa, — Krisztus teste a földön; szabad, önkénytes társulása azoknak, kik e világon a Jézus Krisztusért való *küzdelemre* fogadást tettek. Ezért van az, hogy midőn Kálvin a keresztyének feladatát jellemzi, rendesen katonai műszavakkal él. A „Catechismus Genevensis“-ben pedig azt kérdi: „Quid est Ecclesia? Felelet: „Ecclesia est *corpus et societas fidelium*, quos Deus ad vitam aeternam praedesti-

zik, azok egyedül csak a szentek javára tétettek. Hogy aztán ez adományok mint alamizsnák adattak-é, vagy némely esetekben a közösen tartott javak szétosztásában állottak-é, mint a hogy azt némelyek gondolják, ez ma már nem mutatható ki. Az apostolok utáni időkben a keresztyének a magok adományait csaknem mindig, vagy talán minden esetben is, kizárólag a szegények részére adták. Egyes időszakokban, ha ugyan nem kezdettől fogva, az istentisztelet folyama alatt tették meg a keresztyének ez áldozataikat, azt azonban nehéz volna bebizonyítani egészen VI. Eduárd angol király idejéig, hogy az apostolok utáni időkben ez adományokat egyáltalában Istennek tett ajándékképpen nézték volna. Mondják ugyan, hogy Franciaországban már Krisztus után 700. körül a lélek váltságára, fekvő földben vagy javakban vagy pénzben, végrendeletig vagy élőszóval, tanuk jelenlétében tett adomány írásban az oltárra tétetett föl. Jegyezzük azonban meg, hogy ennél a ténynél maga az áldozati tárgy, vagy a pénz nem volt jelen, sem pedig az istentiszteletnek eszméje nem tűnik élénk e ténykedésben. De VI. Eduárd angol király „Első imakönyve“ már gondoskodik a szegények számára való pénz-gyűjtésről, különös intézkedéseket tevén az istentisztelet ideje alatt „a szegény emberek gyűjtőládáiba“ való adakozásokról, de sem az imádságokban, sem az azokhoz fűzött beszédekben egyetlenegy szó sem jelezte azt a felfogást, hogy az adakozás istentiszteleti ténykedés volna. VI. Eduárd angol királynak 1552-ben, uralkodása 5-ik évében kiadott „ma-

sodik imakönyve“-ben az áldozat még mindig csak a szegények javára adatván, abban az imádságban, melyet e könyvben közönségesen a harcoló egyházért való imádságnak neveznek, és az angol liturgiában egyáltalában először úgy tekintik ezt az áldozatot, mint az Istennek adott alamizsnát.

Nem habozunk kijelenteni, hogy a szegény szentek nyomorának enyhítésére való adakozás keresztyén ténye minden keresztyén emberrel közös szokás volt, és hogy ezt a szokást megőrizték a reformátorok és a református egyházak is; de az utóbbiak között az adakozás a szegények számára való adományra korlátoztatott csupán, s nem tekintetett az az istentisztelet külön részének. Ilyen távoli időben már nem lehet azt többé biztosan kimutatni, hogy vajjon a papság iránti élénk ellenszenv és azon elhatározás, hogy semmi olyat ne tegyenek, a mit a pápisták téznek, volt-e valami-nemü befolyással ez irányzat megállapítására, de annyi bizonyos, hogy az az értelem, melyet, mint fentebb láttuk, VI. Eduárd angol király „Második imakönyve“ ad a szegények számára való adományokról, hogy t. i. azok Istennek ajánlott alamizsnák gyanánt volnának tekintendők, a református egyházak által visszavetett, és az adományok gyűjtését úgy rendezték be, hogy az egyáltalában nem volt a közistentisztelet alkatrésze gyanánt tekinthető.

A református egyházak a mellett, hogy e ténykedésben sem akartak utánozni semminemü pápistást, vagy akár praelatikust vagy püspököt, magát a tény-

navit." Ehez a testhez, ehez a „societas“-hoz hozzá tartoznak a világiak is. Nálunk nincs „ordo“ nincs papi rend. — hanem van „királyi papság.“ S ebben helyök van a világiaknak is. A „Confessio Belgica“ art. XXVII-ben azt olvassuk : „az egyház a keresztyén hívők szent kongregatiója“ („une sainte congregation des fideles Chrétiens“.) A Confessio Scoticana“ „ane company and multitude of men chosen of God“ etc. emleget ; hasonlóképpen a westminsteri confessio ; az amerikai reformátusok hitvallása stb. stb.

Annak pedig, hogy Kálvin a világiak befolyásának is tért engedett az egyházban, könnyen érthető magyarázata az, hogy ő az egyházat, mint intézményt nemcsak a világi, — mondjuk állami, — ingerentiától, hanem belülről a papi uralomtól is függetleníteni akarta s helyesen mondja Révész Imre („Kálvin élete és a kálvinizmus“ I-ső kiadás 325 lap) hogy : „a tiszta kálvinizmus sohasem hozott létre, sőt semmiképpen nem is türhetne oly egyházi gyűléseket s hatóságokat, melyek az egyházi hatalom s kormányzat gyakorlatára hivatattva, csupa papokból állanának.“ A ki ezt el nem ismeri, annak a mi egyházalkotmányunk legsajátosabb jellegét t. i. a prezsbiteri kormányzat alapelvét is meg kell támadnia, mert a világi elem bevonása már a prezsbiteriumok szervezésénél megtörtént s alkotmányunk egész rendszere a prezsbiteriumokon épül fel. Sokszor

sok borsot törnek ezek a prezsbiteriumok orrunk alá, de ha nem lettek volna, bizony ma kálvinizmus se volna.

Nekünk sem okunk, sem kedvünk védelmére kelnünk mai konventünknek ; magatartására nézve azt hisszük elég sokszor elmondtuk már nyíltan nézetünket. De a mi igazság, azt megtagadni nem szabad s végzetes lenne a magyar kálvinizmusra nézve, ha éppen csak azért, mert a konventen ma tulsulya a világiaknak van, alkotmányunkat fundamentumaiban ráznók meg. A vak Sámson tehetett ilyet, de az összedőlt oszlopok alatt maga is ott veszett. Különben is a dolog úgy áll, hogy veszedelem csak akkor volna, ha egyházalkotmányunkban a világi elem tulsulya *intézményileg és törvényhozásilag volna biztosítva!* De míg a paritás sértetlenül fentáll, addig az a tulsuly legfelebb az individualis erők érvényesülésének különbségére vihető vissza. Mikor hajdan a kerületen Szoboszlai Pap István, a konventen Révész Imre, Török Pál, Nagy Péter s az élte virágában levő Kiss Aron vezettek : bizony akkor világi tulsulyról beszélni nem igen lehetett. Mi áll útjában, hogy ma is így legyen!? Kerületeink egyházi küldöttei ott vannak a konventen, éppen csak annyi joggal bírnak ott, mint a világiak : hát *érvényesüljenek*, vezessenek, — mindjárt másképpen fordul az óra mutatója.

S végül még egy dologról.

mint a szentélyben az istentisztelettel egybekötött dolgot, úgy nézték, mint a mi zavarja az istentiszteleti szolgálatot, mint a mi elvonja az elmét és elfordítja a buzgólkodó lelket a szent dolgoktól, a szolgálatnak, a helynek, az alkalomnak megfelelő gondolatoktól és elmélkedéstől és általában magának az istentiszteletnek igaz eszményétől.

A reformált egyházak legrégebb történetében úgy találjuk, hogy némely helyeken, az Isten népe közötti adományok gyűjtésére meghatározott idők tűzettek ki. Ha a templomban istentisztelet alkalmával gyűjtöttek pénzt, ezek az adományok a szegények javára tétettek. A skót egyház 1648. aug. 11-én tartott egyetemes gyűlésének egyik határozata e szokást illetőleg következőleg intézkedik : „Istentisztelet ideje alatt a szegények részére való gyűjtések, melyet némely más egyházak gyakorolnak, egyszersmindenkorra eltöröltetnek, mint a melyek nagy mértékben és illetlen módon zavarják az istentiszteletet. És a presbyteriumok utasítatnak, hogy valamely más módon gondoskodjanak ez adományok egybegyűjtéséről.“ „S ugyanez a határozat később ezt mondja : „A most megállapított rendszer ez legyen : a prezsbiteriek vagy a dékánok a templomok ajtóinál gyűjtsék össze az adományokat, mikor a hívek belépnek azokon, vagy akár a templomok belsejében is, közvetlenül az áldás elmondása előtt, miután az istentisztelet már bevégeződött.“ S végül ugyanezen végzésben van még egy mondat, mely mind máig fennmaradt több istentiszteleti szabályzatban, mely így szól,

„semmi olyan nem kísérleendő meg az istentiszteletben, a mit a szentírások határozottan el nem rendelnek.“

Ezen skót egyházi határozatot három évvel megelőzőleg, 1645-ben, „A három királyság számára Londonban kiadott istentiszteleti szabályzat“ egyik példányában ezeket a szavakat találhatjuk : „A szegények számára való gyűjtés úgy rendezendő be, hogy az a nyilvános istentiszteletnek semminemű részét ne zavarja.“ E szavak mentek át az amerikai egyházak által használt istentiszteleti rendtartásokba is, s feltalálhatók még e könyv 1745-iki kiadásában is. Az 1789-ik évi kiadásban az adakozás az urvacsoportozási szertartás folyamára, vagy annak utána tétetvén, helye az urvacsoportozását követő imádság után állapítatott meg.

De bármiként tekintjük is a régi szokást mely csak a szegények számára való gyűjtésről akar tudni, és meghatározza e gyűjtésnek idejét és helyét és kimondja, hogy nem szabad annak zavarnia vagy akadályozni az istentiszteletet, és választó vonalat húz az istentisztelet bevégeződése és az áldás elmondása között : sokan fognak közülünk emlékezni, hogy az amerikai egyházakban 30 vagy több évvel ezelőtt az áldás elmondása vagy talán az utolsó éneklés előtti idő használtatott fel mindennemű adakozások gyűjtési ideje gyanánt, bár abban az időben valószínűleg senkinek sem jutott eszébe az, hogy az istentiszteletet bevégeztnek gondolja, míg az áldás szavai is el nem hangzottak.

(Folyt. köv.)

Csiky Lajos.

Cikkiró expediensül ajánlja, hogy a konventi tagok választása tétessék át a kerület kezéből a legilletékesebb forumhoz, a prezbiteriumukhoz. Rajta kívül is sokan vannak, a kik így gondolkoznak.

Mi, erről a kérdéstről még eddig soha nem nyilatkoztunk. Akkor sem, mikor mint egészen fiatal falusi pap, kívülről voltunk szemlélője a kérdés körül lefolyt nagy elvi harcoknak s azóta sem, hogy sorsunk — Isten akarata folytán, — ide a központba vezetett.

Most nyilatkozni akarunk. Mikor az ős kezdetén lapunkban az ugynevezett „Debreceni indítványnyal“ foglalkoztunk, kimutattuk, hogy a valódi református egyházalkotmány *konventet* nem ismer s legkevésbé *határozatképes* konventet! S ha az idők változtával itt és ott különböző formákban találkozunk is a konventtel, abban az egyben e formák mind megegyeznek egymással, hogy a határozathozatalra ez a „*commissio*“ vagy „*collegium*“ nem jogosult, hanem végzései csak az egyházkerületek hozzájárulása után birnak kötelező erővel. Így kellene ennek lenni mi nálunk is; bizonyos tekintetben így is van. Felettébb csodálkozunk tehát, hogy vannak közöttünk sokan, kik ezt a „*commissiót*“ (a skót egyházban nevezik így!) az egyes egyházak prezbiteriumainak közvetlen szavazatával óhajtják megalakítani. Isten ments! *Egy másodfoku kis zsinatot akarnátok talán a mi egyházalkotmányunkba beilleszteni!?* No még akkor lenne aztán az a konvent igazi hatalom! Soverain hatalom, mely a jó Istenen kívül senki másnak felelősséggel nem tartoznék! Legkevésbé pedig a kerületi közgyűlésnek! Utoljára ilyen konvent mellett a zsinat is feleslegessé válnék! Sokat lehetne erről írni s még többet beszélni; de legyünk rövidek. Van már annak a konventnek mi nálunk most is elég tág jogköre; ne tágítsátok tovább! Csak hadd maradjon az meg „*commissionak*“ vagy egyszerűen „*delegatum collegium*“-nak; hadd válaszsák annak tagjait a kerületi közgyűlések; addig míg így lesz, soha sem nőhet az úgy rá alkotmányunkra, mint a hogy ránöhetne és kétségtelenül rá is nőne, ha közvetlen prezbiterialis megbízatáson szervezkednék. Mi az egész konventi intézményt ha már meg kell lennie, olyannak tartjuk, melyről törvényeinkben legokosabb minél kevesebb §-t alkotni. Valódi református alkotmányjogi felfogás szerint *bizottság az csak*, semmi más s mi óhajtjuk, hogy ne is legyen más! . . .

De ha a prezbiteriumok választanak tagjait: akkor már eo ipso más lenne. Roppant következményekkel járó olyan testület, mely a

zsinatra is árnyékot vetne. Azért óvva intjük a prezbiteriumokat, hogy ne forcirozzák a kérdést, hogy még ha valamikor megkináltatnának is a konventi képviselők választásának a jogával: akkor se fogadják azt el. A mi alkotmányunk zsinat-prezbiteri s ne akarjátok azt a konventet magatok felett a zsinat-prezbiteri elvek félredobásával még nagyobb urrá tenni. A mi erőnk forrása: 1. prezbiterium, 2. traktus, 3. superintendentia és 4. zsinat s a konvent legyen csak végrehajtó közeg! Mint ilyet küldjék ki annak tagjait a magok kebeléből az egyházkerületi közgyűlések, (mint a hogy kiküldik a traktusok kerületi képviselőiket!) hanem viseljék is aztán érettek a felelősséget. Ez volt nézetünk e kérdésben mindenkor s ez ma is.

E. L.

KÖZÉLETÜNK.

Egyházkerületi közgyűlés.

(Folytatás.)

A játékdélutánoknak életbeléptetését s ennek költségeire 528 koronának a költségvetésbe leendő felvételét az egyh.-ker. közgyűlés elrendeli.

Köszönetét és elismerését fejezi ki közgyűlésünk azért, hogy Barcsa János tanítóképzőintézeti rendes tanár, dr. Schmidt Henrik tanárjelölt és Görömbei Péter főiskolai szénior a gymnásiumban néhány tantárgy díjtalan tanítására vállalkoztak.

A tanítóképző intézetről szóló jelentés tudomásul vétetett, s a gyakorló-iskolában szedett tandíj számadásának terhe alól Kiss György felmentetett.

A tanítóképző-intézetek rendtartásának tervezetét, mely az illetékes forumokon kellően tárgyalatott, a közgyűlés fölterjeszti az egyetemes tanügyi bizottsághoz.

A tanítóképző-intézetben az első osztályban létesített párhuzamos osztályok ez évi fentartására a szükségelt 3000 korona folyósítása félévi utólagos részletekben engedélyeztetett.

A tápintézetből kiszorult tanítóképző-intézeti növendékeknek a városon való ellátására szükségelt 1800 k. a VIII pénztári csoport költségvetésébe belevéve, az idevonatkozó intézkedések jóváhagyattak s helyeslő eg vétetett tudomásul, hogy a főiskolai költségvetésbe beiktatott 4000 korona terhére 68 tanítóképző-intézeti növendék lett elhelyezve lakásra a városon fogadott szobákban.

A tanítóképző-intézet évvégi vizsgájára kiküldöttesperes Dávidházy János ak jelentése örvendetes tudomásul vétetett, valamint a kultuszminisztérium ide vonatkozó elismerő leirata is.

Megnyugtató tudomásul vette a közgyűlés Dóczi Imre középiskolai felügyelőnek a debreceni főgymnásiumban végzett mult tanévi látogatásáról s az állami főfelügyelet mult évi gyakorlásáról szóló terjedelmes s kimerítő jelentéseit.

A kultuszminisztériumnak anyakönyvtárunk és természettudományi gyűjteményünk segélyezése tárgyában kelt

leirata örvendetes tudomásul vétetett, s a könyvtárak és muzeumok országos főfelügyelőjének a közgyűjtemények segélyezésére adott összeg felhasználásában irányító irata a jegyzőkönyvben közöltetni határozatott. A főiskolai nagykönyvtárra vonatkozó szervezeti szabálytervezet ez idő szerint a coll. gazdasági tanács tárgyalása alatt állván, a tavaszi gyűlésre elvárja a közgyűlés annak felterjesztését.

Egy értékes kézirat az egyházkerületi közgyűlés engedelmével kiadatott egyik egyházi történettel foglalkozó tanférfiúnak. Azonban sem a kiadás nem a kellő formák között történt, sem a kivevő a kéziratot a kitűzött s már eltelt határidőre vissza nem szolgáltatta. A főkönyvtárnoknak utasítást adott az egyházkerületi közgyűlés, hogy a szóban forgó kéziratot haladéknélkül vegye be. A könyvtári kezelés részéről kérelmezve volt, hogy mivel a könyvtárra s annak kezelésére vonatkozó különböző időben keletkezett rendelkezések sehol sincsenek egybegyűjtve, intézkedés történjék azoknak egybegyűjtése érdekében. Az egyházkerület utasítja a főkönyvtárnokot, hogy nyisson megfelelő iktató könyvet s abba vezesse be a különböző rendelkezéseket, azonkívül az egyházkerületi jegyzőkönyvekben foglalja intézkedéseket vegye tudomásul.

A muzeumi szertári albizottság jelentése alapján az igazgatótanács javaslatához képest elrendeli a közgyűlés, hogy a szertári állomány a jelenlegi szertárór távozásakor vétessék számba, s adattassék át az újonnan választandó tanárnak; a szakkönyvek leltárba vétessenek; a természetrajzi muzeum rendeztessék s leltár készítettessék az új tárgyak szakkatalógusba vezetessenek.

A betegsegélyző egyesület egy évi működéséről szóló jelentés rendjén a főiskolai orvos részéről kívánalom merült fel aziránt, hogy az egyesületi orvos a kórházi helyiségen kívül saját szállásukon gyógykezelt tanulók után bizonyos díjazásban részesítsék. Egyházkerületi közgyűlésünk korábbi elhatározásához képest ennél előbbvaló és sürgősebb szükségnek ismeri annak a kérdésnek a megoldását, hogy mennyiben engedi az egyesület anyagi ereje azt, hogy a fizetendő díjak alól a szegénysorsu jó tanulók felmentessenek? Annál inkább figyelmen kívül hagyta tehát a jelzett kívánalmat, mert egyelőre még ez előbbvaló kérdés elintézését is időelőttinek tartja az egyesületnek csak rövid időre terjedő fennállása után, több évre terjedő tapasztalatok gyűjtése szükségeltetvén a fennálló szabályzat módosíthatására.

Horváth Ferencz budapesti lakos azért folyamodott, hogy fia Ákos, budapesti gymn. tanuló erre az évre is felvétessék a Szántory-öntöndij-alapítványra. Mivel az egyházkerület a nevezett tanulóval szemben felvételi kérvényeinek az előző években tartott tárgyalásakor mindenkor elment a méltányosság legszélső határáig: fenntartja ide vonatkozólag 325—1901. sz. a. hozott határozatát, mellyel fogva csak abban az esetben folyósíthatja az ösztöndíjat, ha Horváth Ákos főiskolánk főgymnásiumának lesz rendes és nyilvános tanulója.

A főiskolai nyugdíjintézeti közgyűlés jelentései tudomásul vétettek. Tárgyalás alá vette közgyűlésünk az egyházkerületi tanügyi bizottság fölterjesztéseit; mivel az azokban foglalt határozati javaslatok határozati erőre emeltettek, azokról pedig egyik korábbi számunkban már adtunk volt tudósítást: főlegesen tartjuk az újabb referárával ismétl. sekbe bocsátkozni, csak a Hosszu Lajos és Bódi István felebbezésével kívánunk e helyen röviden foglalkozni, mely a mezőturi gymn.

tanári fizetést fokozatra vonatkozólag nyújtott volt be s került a tanügyi bizottság javaslatával az egyházkerületi közgyűlés elé. A vele való foglalkozásra az ad okot, mert Hosszu Lajos urtól cáfolatot vettünk, mely szerint „a m.-turi tanárok közül csak ő adott be felebbezését, de nem a fizetési fokozatokba való beosztás ellen, hanem az ezzel összefüggésben hivatalosan tett ígéret beváltásának biztosításáért, elve levén: magyar ember szavát tartja.“ A dolog érdeme az, hogy a m.-turi tanárkar 1896 ban készített javaslatot a fizetési fokozat kérdésében s jöllehet H. ur e gyűlésnek jegyzője volt, sem ekkor, sem az 1898. évi folyósításkor a proponált és elfogadott sorrend ellen kifogást nem emelt. Még 1901-ben egy decemberi havi tárgyaláskor is kijelentette, hogy a már érvényben álló sorrendet megbolygatni nem akarja. De 1902-ben már két tanár foglalja írásba a H. ur kívánságait s terjeszti a tanárkar elé, mely azonban az 1901. évi határozatát nem változtatta meg. Ekkor az egyháztanácshoz fordult H. ur, hogy felfogása szerint az 1896. évi sorrend megállapításában rejülő sérelmére orvoslást nyerjen. Az egyháztanács a H. ur kérelmét elutasította. Ezen elutasító végzés ellen adott be H. ur és Bódi ur az egyházkerülethez felebbezését. A mi kifogásolt tudósításunkban tehát csak annyi volt a tévedés, hogy Bódi presbyter urat is tanárnak gondoltuk, a mi reá nézve bizonyára nem volt, nem lehetett sérelmes. Tudósításunkban a tárgy megnevezése tekintetében követtük mindkét alkalommal a nyomtatott tárgysorozat kitételeit. Ezekből láthatólag a H. ur hozánk küldött felvilágosítására semmi különösebb szükség nem volt, valamint nem volt arra se, hogy a „Magyar Szóban“ is rektifikációt kíséreljen. Az egyházkerületi közgyűlés úgy a Hosszu mint a Bódi felebbezését visszautasította, mely már évekkel ezelőtt jogerőre emelkedett határozat megváltoztatását ohajtotta volna keresztül vinni. Egyébként a felebbezés ettől eltekintve azért is vissza volt utasítandó, mert az az egyházmegye átugrásával nyújtott be az egyházkerületre.

A debreceni egyházmegye fölterjeszti Kovács János debreceni iskolafelügyelő lelkész kérelmét az országos lelkészi gyámintézetbe való felvétel iránt. Partólólag terjesztetik fel a Conventre.

A h.-pályi egyháznak a presbyterek száma kérdésében fölterjesztett felebbezésre ellátás végett az egyházmegyére tételük vissza.

Az érmelléki egyházmegye régi nyomtatványok árának elengedése iránt benyújtott kérelme véleményezés végett az egyházkerületi pénzügyi bizottsághoz tételük át.

Ugyanezen egyházmegye azért folyamodik, hogy a lelkészek és tanítók gyermekeinek tandíja a gymnásiumokban engedtsék el. A vidéki gymnásiumok e nemű ügyében egyedül a fentartótestület van jogosítva intézkedni és így abba a közgyűlés nem avatkozhatik; a debreceni főgymnásiumban pedig köztudat szerint minden jótéteményben való részesítés tekintetében a lelkészek és tanítók gyermekei a rávalóság legszélső határáig a legméltányosabb elbánásban részesülnek s így újabb intézkedés szüksége nem forog fen. Ezen egyházmegyének azt a kérelmét, hogy a tüzkárbiztosítási ügylet tiszta jövedelmének 50%-a az egyházak részére engedtsék át, azért nem teljesíthette az egyházkerület, mert ennek a pénztárnak a jövedelme egyháznak legkiválóbb szükségleteinek kielégítése céljából teljesen igénybe van véve. (Lásd egyh.-ker. költségvetés III. csoport szükségleti oldal.)

A Bosznay István főgymn. rajztanár külföldi ta-

nulmányozása céljából kérelmezett egy évi szabadságolása, továbbá helyettesítése s helyettesének a nyugdíjintézeti pénztárból való fizetése helybenhagyást nyert.

A szatmári, szatmárnémeti és szatmárhegyi egyházak iskoláinak államosítása kérdésében a helyi szintre kiküldött bizottság jelentését s az azon alapuló határozati javaslatot már előzőleg egy bizalmas értekezlet megbeszélte volt. Sok kedvetlenséget kellett megtudni ezen az értekezleten a közgyűlés tagjainak. A dolog úgy áll, hogy a felekezeti tanítókat javadalmazással eddig a város látta el. Ez azonban államiiskola-állítás iránt kötött szerződést az államkormányval, s beszüntette a református tanítók javadalmazásának folyósítását akkor, a mikor a római katolikus felekezet iskolája részére, mely népiskoláját fenntartotta, egy átengedett épületen kívül évi 7000 korona segélyt biztosított. Persze, bizonyos kántori javadalmazások reménye alatt egyházunk beszüntette az iskoláit már erre a tanévre is s felekezeti tanítóit átadta az állami iskolának. Az egyházkerületi közgyűlés előlegesen is kikért jóváhagyása nélkül kötött a szerződés, azt a maga részéről érvényesnek nem ismeri, utasítja mind a három egyházat, hogy *felekezeti iskoláját 1903. évi szeptember hóban multhatatlanul nyissa meg*, egyidejűleg úgy a kultusz- mint a belügyi minisztériumot megkeresi egyházkerületünk, hogy a kellő formák mellőztével foganatosított intézkedéseket a maga részéről is tekintse semmisnek. Szeretnők hinni, hogy itt a presbyteriumok mulasztásán kívül egyéb baj ne lappangana a kérdés háta megett. De a mint magán forrásból értesültünk, a rosszul számító gazdálkodás kényszerítette bele az egyházakat, hogy e kített pontokon is feladják a legfontosabb védő várat: egyházunk iskoláit. Aggodalommal szemléljük, hogy az iskolák államosítása egész rendszerességgel egy-másra protestáns egyházi érdekeink megrövidítése mellett hajtatik keresztül, s presbyteriumaink jöhetőetlen közömbösséggel méltatlannak a bezárt iskolák romjai felett . . .

A felsőszabolcsi egyházmegye nyíregyházi leány-internátusának szabályzata némi módosítás eszközése után megerősítést nyert. A kemecsei lelkész felebbezése folytán Kemecse III-ik osztályu egyháznak nyilvánított.

A hevesnagykunsági egyházmegyének a kántortanítók nyugdíjügyében felterjesztett végzése az egyetemes tanügyi bizottság útján a conventhez terjesztetik fel.

Ugyanazon egyházmegye felterjesztést intéz az iránt, hogy az egyházmegyei közigazgatási költségek fedezésére szintén eszközöltessek államsegély. Egyházkerületünk a többi egyházmegye belkörü adminisztrációs költségeinek adatait is szükségesnek tartja megismerni s csak azután intézhet felterjesztést az ügyben a Conventhez.

Ugyanazon egyházmegyének a gyülekezet nélküli templomozás kérdésében hozott határozata a Conventhez küldetik fel.

Örvendetes tudomásul vétetett a m.-ugocsi egyházmegyének jelentése arról, hogy a m.-szigeti lyceum főgondnokává gr. Tisza Istvánt választotta meg.

Köszönet és elismerés nyilvánítása mellett vett tudomást a közgyűlés a Kovássy Ákos 2000 koronás alapítványáról 10 szegény egyház segélyezésére s elrendeli, hogy az alapítványt az egyházmegye az alapítólevél értelmében kezelje.

A n.-bányai egyházmegye felterjesztése az állami iskolákban heti 4 órai vallásoktatás tarthatása céljából

az egyetemes tanügyi bizottság útján a Conventhez fog felküldetni.

Ugyanazon egyházmegyének a házasságkötési „tanusilvány” tartalmának kibővítése tárgyában beadott fölterjesztése a Conventre megy, de már az egyházkerületi képviselők megbízatása tárgyában felterjesztett határozatra vonatkozólag kimondja a közgyűlés, hogy e kérdést továbbra is a belkörü intézkedés szabadságának hagyja fen az eddigiek szerint. A belhivatalnokok fizetése esonkithatatlanságára nézve újabb intézkedés nem szükséges, mert az benne van a törvényben.

A kisperegi egyháznak a békés-bánáti egyházmegyébe való átkelezési kérelme az egyházmegyékhez tétetik vissza. A n.-szalontai egyházmegyének a „Tisza Kálmán óvoda” létesítéséről szóló jelentése hálás köszönet és elismerés mellett vétetett tudomásul; az óvónői díjlevél megerősített.

A szatmári egyház néhai Herman Mihály özvegyével szerződésre lépett, melynélfogva a végrendeletileg ezen egyházat illető de csak az özvegy elhalálása után kifizetendő 15 ezer koronás hagyományt az özvegy minden az ügylettel járó költségek viselése mellett 12 ezer korona lefizetésével most megváltja. A szerződést az egyházkerület jóváhagyta.

A p.-daróci egyház iskolája részére segélyt kér; alap hiányában a kérelem nem volt teljesíthető.

A rápolti és milotai egyházak a lelkészi fizetés értékelésének kügazatását kérik s ennek alapján kongruaértékesítésre kérik a Congruabizottsághoz tétetett át.

Pótor Dániel sz.-németi lelkész részére a paróchiából elvágtott telekrészlet vételarából befolyt összeg kamatjövendelmét évenként kiadandónak ítélte a közgyűlés.

Zsigmond Sándor főjegyző felolvasta az egyházkerületnek a legutóbbi népszámlálás adatain alapuló szervezeti számát. Ezzel kapcsolatban Kiss Albert tanácsbíró az egyházkerületi új névtár elkészítését sürgette meg. A szervezeti jogosságok ki lesznek nyomtatva az egyh.-ker. j.-könyvben.

A bíróságtól az illetékes közgyűléshez áttett két ügydarabból, u. m. a tarpai lakosok felebbezése a csekei egyház javára reájok róvott egyházi adó ellen s a Kőrösi Gyula mikolai lelkész hátralek kifizetése iránti kérvénye az illetékes egyházmegyékhez tétetett le.

A népiskolai tanügyi bizottságba a Szabó János halála folytán megürült helyre Davidházy János esperes, annak helyére Görömbei Péter, a Somogyi Pál helyére Baresa János választottak meg.

A Báthory Imrénével 1903. okt. 1-ig terjedő könyvkötési szerződés jóváhagyást nyert.

A cserepeskenézi és papi felekezeti iskolák államosítása nem engedélyeztetett.

A t.-ujlaki egyház kongruaügyében kellő felvilágosítás mellett újabb felterjesztéssel bizatott meg a congruabizottság.

Mezősi Pálné 120 korona megtérítésének elrendelését kérelmezi a káplántartási átalányból; a fennálló szabályzat értelmében nem volt teljesíthető a kérelem.

A m.-turi főgymnasiumnak az állammal kötendő szerződése az egyházkerület részéről pártolólag megy fel a conventre.

A vésztői egyház az időközi lelkészi jövedelmet nem akarja befizetni a nyugdíjintézeti pénztárba. Nem lévén e kérdésben az egyházkerületi közgyűlés felelősségi fórum: a kérelemnek hely nem adatott. Tóth Ferencz técsői lelkész felebbezésének, hogy a kegyeleti járulékok ügyében már meghozott s elfogadott sza-

bályzat hajtassék végre, hely adatván, az egyházmegye ide vonatkozó végzésének 2-ik része feloldatott.

Szomoruan meglepő tárgyat képezte a tanácskozásnak a nyiregyházi ág. evang. főgymnasiumba járó református tanulóifjak templombajárási s vallásoktatási ügye. Ennek a kérdésnek eléggé szomorú multja van már eddig is. A nevezett főgymnasium érdemes tanárkara — látván hogy a református tanulók templomba járatására nincs kellő gond fordítva — azt kéri, hogy engedjék meg, hogy ezek az ifjak a főgymnasium által tartatni szokott ifjúsági isteniszteleteken kötelezőleg jelenjenek meg. A vallásoktatást más oktató hiányában a luteránus vallásoktatótól nyerik hosszú idő óta a mi ifjaink.

A nyiregyházi presbyterium úgy óhajtana a bajon segíteni, hogy a megbizandó hitoktatót fizessenek a növendékek, az egyház és az egyházkerület. Kijelentések hangzottak el, melyeknek értelmében a nyiregyházi lelkész nem ér ugyan reá a tanítás végzésére, de ha külön díjazásban részesül: hajlandó lenne tanítani. Nem ok nélkül fakadtak ki többen a szomorú állapot miatt s adtak még megbotránkozásuknak is kifejezést az indolenciával szemben, melyet itt a presbyterium s annak elnöksége eddig is tanúsított. Általános konsternációt keltett a közgyűlésen, midőn nyilvánvalóvá lett, hogy 128 református gymnasiumi tanuló nélkülözi a hitelvünk szerinti vallásos oktatást a nyiregyházi ág. ev. főgymnasiumban!! Megütközésüket fejezték ki többen, hogy a lelkiismereti buzgóságot s a lelkiismeres kötelességtudást az arra hivatottaknál nem sikerült az addigi törekvéseknek felébreszteni. Már-már szigorú megrendszabályozás volt várható a közgyűlés felzudult hangulata után, midőn a f. szabócsi egyházmegye esperese kilátást engedett s reményt nyújtott arra nézve, hogy az egyházmegye saját hatáskörében rendezni tudja a kérdést. Vissza tette azért az ügyet a közgyűlés az esperesi hivatalhoz, a megoldásról szóló kedvező jelentést elvárva a tavaszi egyházkerületi gyűlésre.

A nevetlenfalui lelkész a filiákban teljesített utazások fuva költségeinek megtérítéséért folyamodik. Áttétetett a congruabizottsághoz, hogy terjessze fel pártólólág illetékes helyére.

Az erdődi leányegyház rendszeresített segélyezésért folyamodik. Nem lévén kellően felszerelve a kérvény, a csak általánosságban körvonalozott szükségletre az egyházkerület segélyt nem nyújthat. A győrteleki ügy visszatétetett az egyházmegyei közigazgatási bizottsághoz.

Szakolyi lakos Szentmiklósi Sándornak az egyházi adózás ellen beadott febbezése pótlótárgyalás végett az egyházmegyéhez küldetett vissza.

Mintegy 30 ügyszeret intézett el még a közgyűlés, melyek adásvételről, cseréről, kölcsönfelvételről, díjlevelekről szólottak. Ezek közül alig 1-2 darab adatott vissza némi pótlás végett, az egyházmegyére, a jókora rész az egyházmegye javaslata szerint láttatott el.

A tanácskozások nov. hó 21. d. u. 1 órakor értek véget, a mikor a közgyűlés az elnökségnek a tapintatos, kitartó vezetésért, a jegyzői karnak s az előadóknak a tárgyak gondos előkészítéseért köszönetét fejezte ki.

A debreceni ev. ref. kollégiumi természetbeli tanári lakásokról.

A „Debr. Prot. Lap“ f. évi 43-45. számaiban a kollégiumi természetbeli tanári lakások történetéről kö-

zölt cikkünk a közvélemény érdeklődését nem várt mértékben felébresztette. Ugyanis közvetlenül nevezett cikkünk megjelenése után ugyanazon időben jelent meg két szakavatott kézből 2 cikksorozat. Az egyiket, mely ezen lap f. évi 46. és 47. számaiban jelent meg, Balogh Ferencz theologiai tanár, a jeles történész írta, a másik a „Debrecen“ c. lap f. évi 219 s következő számaiban közöltetett és Zoltai Lajosnak, Debrecen város multja szorgalmas kutatójának a munkája.

Miután ez a két cikksorozat szintén nagy mértékben hozza járult a tanári lakások jogi természetének a tisztázásához, jelen cikk keretében feladatul tűztük ki, hogy az említett két cikkben közölt értékes adatok alapján az *eddiggi eredményeket összegezzük*. Előre megjegyezzük azonban, hogy Z. L. több tekintetben felreértett bennünket. Így pl. a „Debrecen“ 219. számában azt állítja, hogy mi az 1717-ben a város által a Vár-utcában megvett házat is a 4 tanári lakás közzé számítottuk. Ez tévedés, mert a négy tanári lakással a négy tanszék felállításának elbeszélésekor számoltunk be, elmondván, hogy 1704-ben a 4-ik tanszék felállításakor a negyedik lakás is megvásároltatott, s az 1717-iki telekvásárlást csak annak a bizonyítására hoztuk fel, hogy a mikor a város nem tudott lakást adni valamelyik tanárnak, mivel az addigi tanári lakás esetleg más célra volt lefoglalva, akkor a tanárt lakáspénzzel látta el mindaddig, a mig csak másik házat nem vett, s az addigi tanári lakást vissza nem adhatta eredeti rendeltetésének.

Felreértett Z. L. abban is, hogy cikkünk szerinte „előörsi csatározás“ akart lenni. Ezt a jellemzést cikkünk, mely pusztán a lakások eredetének s történelmének megvilágítását tűzte ki célul, éppen nem erdemelte meg, s nézetünk szerint az „előörsi csatározás“ s egyáltalában a *csata fogalmát nem helyes belevegyíteni egy olyan kérdés eldöntésébe*, a mely kérdésnél a dolog természetéből kifolyólag a *személyes érzékenység és a traditio iránt érzett kegyelet igen nagy szerepet játszanak* mind a két félnél, sőt bizonyos mértékben mindenik félnek *kötelességévé teszik*, hogy saját álláspontját védelmezze.

Mi pusztán az általunk összekeresett adatok végeredményét akartuk ismertetni a mult cikksorozatunkban, s jelen cikkünk sem akar „előörsi csatározás“ lenni, hanem pusztán az eddiggi eredményeket akarjuk összefoglalni, s hisszük, hogy ez a törekvés annnyival inkább elő fogja segíteni egymásnak a jóakaratu megértését, mert jelen cikkben csupán *említett 2 cikkirónak az adatait összegezzük*.

Az alábbiakban lesz alkalmunk bebizonyítani, hogy fenti kettős cikksorozat még jobban *megerősített bennünket ama meggyőződésünkben, hogy a debreceni ref. egyház tényleg 5 tanári lakást köteles adni a kollégiumi tanároknak*. Mielőtt azonban a két cikksorozat adatai alapján ezt igazolánk, mint az alábbiak megértésére szükséges tényeket, a következő tetteket állapítjuk meg:

1. Kiemeljük azt a körülményt, melyet már előbbi cikkünkben is jeleztünk, hogy az *egyház nem mindig ugyanazon lakásokat használta tanári paróchiáknak, hanem szükség esetében azokat részint a lelkészi paróchiákkal, részint az egyház más épületeivel változtatgatta*. Így pl. a mai püspöki lak hosszú időn át volt tanári paróchia („Debrecen“, 224. sz.) Ebben lakott maga Maróthy is, utánna pedig a XVIII. század második felében és XIX. század első felében Hatvani István, Sárvári Pál, Péceli József és ez a la-

kás csak Péczeli Józsefnek 1849-ben bekövetkezett halála után lett ismét papi parochia. („Debr. Prot. Lap“ f. é. 725. l.) Ugyanezen állítás bizonyítására szolgál az az eset is, hogy 1872-ben meg Veress László tanár a Jánosi mostani parochiájában lakott. A mai Egyház-tér 8. sz. házat pedig (Ozory lakása), melyben Sinai is lakott, az ő halála után az egyház igen különböző célokra használta, egy ízben magtár volt, majd rajztanár lakott benne, később pedig itt lakott Imre Sándor tanár („D. P. L.“ 1902. évf. 725. l.) Felemlíthető az is, hogy az 1632-ben eredetileg papi parochiának vásárolt telken, mely a mai gályarabok emlékoszló helyén volt, lakott Ormós András tanár 1786—1792-ig és utána is tanár lakott benne 1802-ig, a mikor ezt a telket az egyház köztérnek engedte át. (D. P. L. 1902. évf. 725. l.)

Mi tehát a tanulság ezen adatokból? Az, hogy *harározott elvként mondhatjuk ki, hogy a tanári lakások azonosságának megállapításánál nem lehet kizárólag abból az elvből kiindulni, hogy mindazokat a lakásokat, melyeket bizonyos korszakokban az egyház tanári lakásoknak tényleg átengedett, az egyházterület mindet követelje, mert akkor legalább is 7—8 lakást követelhetne a kollégium a debreceni egyháztól. De viszont megfordítva a debreceni egyház sem érvelhet kizárólag azzal, hogy egyik-másik lakásban hosszabb vagy rövidebb ideig papok laktak.*

2. Egy másik elvet azonban határozottan megállapíthatunk eme változtatgatások közepette is. Az egyháznak ugyanis még a XVII—XVIII. században határozott elve volt, hogy *ha valamely tanári lakást eladott, vagy más célra fordított egyelőre, helyette vagy másik házat jelölt ki a saját házai közül, vagy ha valamelyiket célszerűtlensége miatt el kellett adnia, kötelességének tartotta, hogy helyette másikat vegyen.* Így pl. a város által 1774-ben német iskolának vett Péterfia-u. 3. sz. (Margitai) házat az egyház eladván, egészen természetesnek találta, hogy a város által neki iskolai célra átadott eme ház helyett másikat vegyen és ekkor vette meg a mai Vár-u. 11. sz. házat. (dr. Öreg lakását).

3. Szintén előre meg kell jegyeznünk, hogy a *tanári és lelkési parochiák a XVII—XVIII. században egyformán nevezetnek parochiális házaknak.* Sőt még a beltelkekről összeállított 1774. évi kir. biztossági törzskönyvben is a nagy templom környékén 8 parochiális ház van felemlítve. Tehát pusztán azon címen, hogy valamelyik ház, valamely okmányban parochiális háznak nevezetik, nem állítható, hogy valamely ház eredetileg papi vagy tanári parochia volt. („Debrecen“ 224. sz.)

Az eddig elmondottakból azonban az is következik, hogy ha megakarjuk állapítani, hogy melyik volt az egyház által a kollégiumnak átengedett 5 tanári lakás, akkor csak egyetlen helyes kiindulási pontot lehet felvenni és ez az egyedüli helyes kiindulási pont az, *hogy vissza kell menni minden háznak az eredetére, s meg kell állapítani, hogy melyek voltak ama lakások, a melyek eredetileg is tanári lakásoknak vásároltattak a város által, vagy erre a célra hagyományoztattak. A hány házról bebizonyítható, hogy azok a házak azon feltétel alatt adták át az egyháznak, hogy azokat tanári lakásokul adja át, s mint olyanokat tartsa fenn, annyi tanári lakáshoz van a kollégiumnak feltétlen joga.* Már pedig összegezve a fenti két cikksorozatban közölt adatokat, azok

alapján a következő öt, illetőleg hat lakásról bizonyítható be, hogy városi eredetűek.

1. Egyház-tér 8. sz. ház (Ozory lakása) 1751-ben adó alá nem eső közterület volt. Kétségtelen, hogy 1760-tól fogva 1808-ig tanári lakás volt, később más célokra is használta az egyház. Biztosan állíthatjuk, hogy ama lakások közé tartozott, a melyeket a város tanári lakásoknak vásárolt, mert 1774-ben is, a mikor tényleg tanár lakott benne, világosan a parochiális házak közé van sorolva a fentebb említett kir. biztossági törzskönyvben. Tehát csak abban az esetben sorolhatnánk ezt a házat a papi parochiák közé, ha okmányilag bebizonyíthatnánk, hogy ez a ház papi parochiának vásároltatott a város által, vagy hogy erre a célra hagyományozta valamelyik jöltevő.

2. Egyház-tér 10. sz. ház 1751-ben „a város illetőleg az egyház birtokában volt“ (Debrecen 224. sz.) Az 1774. évi törzskönyvben szintén parochiális háznak van nevezve, s ebben a házban akkor Szathmári István tanár lakott. Az a körülmény, hogy Budai Ézsaiásnak 1794-ben ebbe a házba történt költözése előtt az egyház ezt a lakást bérbeadta („D. P. L.“ 725. l. 1902. évf.), semmit sem változtat a dolgon, mert az 1774. évi törzskönyvben ez is parochiális háznak van nevezve.

3. Piac-u. 2. sz. ház özv. Révész Bálintné és Kohn Adolf szomszédságában az 1704-ben a város által a 4-ik tanszék felállításával kapcsolatban vásárolt 4-ik tanári lakás volt. („Debrecen 221. sz.)

4. Egyház-tér 5. sz. házat 1682-ben Pesti Máté hagyta parochiális háznak. (Debrecen 221. sz.) Ez a ház a mostani Egyház-tér 5. sz. háznak északi felét teszi, mert ezen teleknek a déli felét 1823-ban Székely János és Dienes Borbála hagyták az egyháznak. Ezt a két telket az egyház az új épület felállításakor olvasztotta össze és az eddigi önnálló tanári lakás helyett, mely a telek északi felén volt, az új épületnek a déli oldalán jelölte ki a tanári szállást. Ebben lakott utoljára dr. Baconi Lajos. Meglehet tehát, hogy ez a 3-ik tanári lakás volt és ez esetben a város 1660-ban nem vett a 3-ik tanárnak lakást egyelőre, s ez a lakás hagyomány útján jutott volna az egyház kezébe. Sokkal valószínűbb azonban, hogy 1660-ban a 3-ik tanár lakásul a város által kijelölt lakás helyett ez a lakás adott át később tanári lakásul. Bármelyik eset áll, a fentebb ismertetett elvek alapján a kollégiumnak ezen lakáshoz feltétlenül joga van.

5. Vár-u. 11. sz. ház következőleg került a debreceni egyház által adott tanári lakások közé. A mai Péterfia-u. 3. sz. házat 1774-ben vásárolta a város német iskolának, hogy a „Debrecen“ cikkirójának a faszio alapján álló jellemző kifejezését használjam: „A debreceni ref. egyház kurátorátusa német iskolának vette a város pénzén.“ (Debrecen 219. sz.) A véte ár 1100 vonás forint volt. De mivel a rajta levő sorvadtt épületet újra kellett volna építeni, az egyház eladta ezt a házat 800 frtért és megvette helyette a mai Vár-u. 11. sz. házat Borsos Sámueltól 2250 frtért.

Nézetünk szerint azonban a debreceni ref. egyházban a tanári lakások gondozása körül kifejezett gyakorlat alapján kétségtelen lévén, hogy valahányszor az egyház egy városi eredetű tanári lakást eladott, kötelességének tartotta, hogy helyette másikat vásároljon: emez elvet erre az esetre is alkalmaznunk kell, s abból a körülményből, hogy az egyház a város által neki kezelés és gondozás végett átadott lakással az akkori nehéz viszonyok közt oly rossz vásárt csinált és az új vételnél ráfizetett, ebből azt következtetni, hogy eme

lakás az egyház tulajdonává lett, nagyon helytelen volna. A Vár-u. II. sz. házat úgy kell tekintenünk, mint a melyet az egyház az általa eladott Péterfia-u. 3. sz. ház helyett vásárolt s adott át ugyanarra a célra, a mely célra a város az előbbi házat vette. A mi pedig a „D. P. L.” (1902. évf. 726. l.) ama megjegyzését illeti, hogy az elmondottak dacára is a Péterfia-utca 3. sz. ház ma is a kollégium tulajdona, erre nézve csak azt jegyezzük meg, hogy ez a ház újabb adományozás folytán jutott a kollégium birtokába.

Az is nagyon természetes, hogy az 1784-iki Relációban miért nincs szó erről a lakásról, mert még II. József alatt ennek a lakásnak teljesen a kollégiumhoz tartozásáról a német iskola miatt szó sem lehetett, sőt még II. József után is sokáig ingadozott a német iskola sorsa. Bizonyosra vehetjük azonban, hogy II. József halála után a német iskola nem lévén szükséges, a város továbbra is meghagyta ezt a lakást az egyház kezében, azon kötelezettséggel, hogy ezt is tanári lakásnak fogja használni továbbra is. Így lakott benne 1790—1807-ig Szilágyi Gábor tanár, ott laktak még később Liszka Nándor, Lengyel Zsigmond, Lugussi József („D. P. L.” 1902. évf. 725. l.) Ennek a háznak a tanári lakások közé történt sorolását erősíti meg azon okmány is, mely szerint 1821-ben a debreceni ref. egyház előbbi cikkünkben ismertetett és saját hivatalos pecsété alatt kiadott hiteles nyilatkozatában állította, hogy öt tanári lakást ad, beleértve bizonyára a német nyelvmesternek a város által vett 5-ik tanári lakást is, mely utóbbira nézve teljesen mellékes a fentebb elmondottak alapján, hogy abban a házban tényleg német nyelvmester lakott-e?

6. Az eddig elsorolt lakásokon kívül tisztázandó még egy lakásnak a kérdése. Mi is említettük már, az említett 2 cikksorozat írói is említik, hogy az 1636-ban felállított második tanszék számára az ugynevezett „domus exterior” jelöltetett ki tanári lakásul. Ennek a lakásnak a története egyik cikkben sincs tisztázva egészen, mert mindenik közlemény csak annyit enged sejtetni, hogy eme ház telkének egy része később a kollégium telkébe beleolvadt. A „D. P. L.” szerint (f. évf. 724. l.) ez a ház „a kollégium mellett keleti oldalon a Darabos-utca-ra nézett, mivel ekkor a kollégium épülete nem terült addig, s ott magán telkek valának.” Z. L. szerint pedig: „a régi térképeket és fassiókat összevetve, könnyen megállapítható, hogy a rektorok háza a mostani kollégium délkeleti sarkán, az 1802-ben leégett ó-kollégiumi épülethez támaszkodva állott, biztosan önálló, külön telket képező területen, abban az időben még nem lévén 3 és 4 felől utca által határolva a főiskola udvara.” (Debrecen 219. sz.) Szerintünk tehát az a kérdés is tisztázandó, hogy ezen telekből mennyi olvasztatott be esetleg a kollégium telkébe. Mert ha ez a telek távolabb esett a kollégium mai telkétől (a mi fenti sorok alapján nincs kizárva), vagy ha ezen teleknek csak egy része olvasztatott be a kollégium jelenlegi telkébe, akkor a kollégiumnak még eme hatodik telekhez is joga van.

(Folyt. köv.)

Referens

Visszás intézkedések. (Abnormis állapot.)

Ma, midőn minden téren a belmissio, vagy ha úgy tetszik a cura pastoralis, erősebb és nyomósabb teljesítésére, hűveink bármely irányban való megtartására, a romlatlan, tiszta erkölcsiség megvédésére s az a feletti

éber örködésre vagyunk hivatva; ma midőn a küellen-ség is, részint akna munkájával, részint sok oldalú csábításával ellenünk fenekedik; hűveink egyes, kifogás alá eshető életvezetéséből is fegyvert kovácsolván ellenünk: sokszor hivatásunknak már csak a morál szem-pontjából is üdvös teendőinknél a közigazgatási hivatalok részéről, oly ellentétes intézkedésekre, eljárásokra találunk, melyek lelkigondozásunk végzésénél összes munkánkat, nemcsak lerontják, de egész eljárásunkat, mint hasztalant és neveltséget tüntetik fel. Mi építünk, ott rontanak, mi jó utra akarjuk terelni az eltántorodót, hogy azt mondhassuk az irással: „ere lj el és többé ne vétkezzél, hogy gonoszabbul ne légyen dolgod,” ott kimentő ajtót nyitnak, tehát alkalmat adnak bűnös szenvedélyökbeni élhetősökre s az abbani leledzésre.

Távolról sem akarjuk ez abnormis állapotot, az egyházpolitika hátrányául irni fel s e téren észlelhető minden hibás tulhajtást oda magyarázni, hogy a baj gyökere ott talált volna fel melegágyát, hanem azt elfogulatlanul be kell látnunk hogy azóta e téren hűveink többet megengednek magoknak, a változott viszonyok, a könnyű utazás, a sokféle megélhetési módozat, mind kedvező szellő, hogy a civódó, versengő házastárs, azonnal gyors szárnyra keljen s családi fészektől megváljon; de be kell látnunk azt is, hogy ennek meggátlása s így a közerkölesiség megvédése tekintetéből, nagyobb összhangnak kell lenni a polgári és egyházi közigazgatási intézkedések között, nehogy ellentétes körülmények fejlődjenek ki és jussanak érvényre.

Ha előbb menni nem akarunk, már a Geleji-féle XLIII. kánon, a lelkészeknek kötelességökké szabja „hogy eltántorodó hűveiket, mind alkalmatos, mind alkalmatlan időben személyválogatás nélkül megfeddeni tartoznak.” A versengő házások, az egymást valami nyomósabb, számba vehető ok miatt elhagyni akaró férj vagy feleség, ma is első ízben saját lelkészökhöz fordulnak, hogy hivatási állásából kifolyólag a béke olaj-ágát vigye a feldult családi édenbe, hol gyakran a szenvedély és gyűlölség tüze lobog elolthatatlanul. A békés helyzetre nem gondolhatás esetén a célba vett törvényes házasság felbontása s bírói elválás actusánál is, a mint ezt a József császári rendelet s utána az ausztriai ált. polgári törvénykönyv megszabja, tudjuk, a lelkészi békéltetés, illetve bizonylat az alap és kiinduló pont. A komolyan, valami nagy kényszer miatt válásra utaltak, ez intézkedést be is tartják.

A fenti intézkedés és forma, bár, ha az egyházpolitika bejöttével érvényben is maradt, mégis az egymást hűtlenül elhagyó házastárs, legtöbb esetben hasztalan szólitatik fel a megjelenésre, hogy bűnös cselekményét szemére lobbantsuk, vagy makacsul ellenszegül s kérésünk így siket fü ekre talál, vagy, ha egyszer megjelent is, rögtön felkeresi a közigazgatási hivalt, cselédkönyvet szerez, a nagy világnak indul, itthon maradt házastársa, mivel se békéltetni, se házassági válást indítani nincs kivel, nyomban egy másik vadházasságot létesít, a mi békéltetési munkánknak, a zilált családi élet remélt rendbehozatalának ezzel utja van vágva.

Sok más esetben pedig a férjet hűtlenül, csak azért elhagyó nő, hogy egy más egyénnel, (kivel azelőtt is tilos viszonyban volt), közös háztartásban élhessen és lakhasson, felkeresi a közjegyzői hivalt, hogy ő szolgálmányi viszonyban akar oda menni, tehát erről okirat adassék ki részökre, mitmegnyernek, a nélkül hogy előzetes községi, vagy egyházi hivalt igazolná, hogy a nő házassági kötésben áll-e? vagyoni? családi állásánál fogva részorult-e? nagyon természetesen nem lévén

birtokai saját házában, magának eselédei, sőt mi több az okirat szerkesztésénél az is világosan tudva van, hogy férje él és hogy valóper még indítva sincsen; mindezek dacára 3 évi tartamra a szolgálmányi viszonyról szóló okirat kiadatik, így a törvénytelen vagy néven nevezve, a vadházasságra tág tér nyitattik; a törvényes férjnek pedig nem lehet reménye, hogy hitlen nője kiábrándulva megtérjen, nem lehet joga hogy onnan kitiltassa.

Ily visszás helyzetek kikerülése végett, óhajtandó volna, hogy a polgári és egyházi közigazgás ási teendői s intézkedések közt nagyobb összhang lenne és a közérkölség megvédésénél egyik tényező a másiknak munkájával némi tudomással bírna, már csak azért is, mert minden országnak támasza és talpköve a tiszta erkölcs.

Sárosi Bertalan.

A „Protestáns nyomda.”

II.

Eperjessy István és Ruzicska Gyula urak 50—60,000 koronával óhajtják létesíteni a Protestáns nyomdát.

Nem hihetem, hogy Ruzicska kollégám jól meg gondolta volna, miszerint 50—60,000 koronás nyomdával meglehetne felelni azon kívánalomnak, melyet olyan munkahalmaz megkíván, mint a milyent mult cikkemben kimutattam. Szerény véleményem szerint még egy 200,000 koronával berendezett könyvnyomda is nehezen tudna megfelelni annak a munkakörnek, melyet a tiszántuli ev. ref. egyházkerület felöllel; ez a körülmény a milyen lényegtelennek is látszik magára az egyházkerületre nézve, mégis fontos, mert következőképpen Eperjessy és Ruzicska urak csak — a már fokozandó évi 1500 koronával — egy 90,000 koronát érő nyomdát akarnak ajándékozni az egyháznak; na most már, ha a felhalmazott munka miatti kényszer folytán bekövetkezendő anyagszaporítással 30 év alatt 200,000 koronás leltárt tudnának felmutatni, vajjon nem követelnék-e indítványozók a leltár többlet értékét az ev. ref. egyházkerülettel készpénzben kifizettetni?

Ajánlattevők azt mondják, hogy 30 év múlva az ev. ref. egyházkerületnek egy 90,000 koronára fokozódó könyvnyomdát ajándékoznak. Ugyan kérem mit ajándékoznak ezzel?

Tudvalevőleg a nyomdai felszerelések, melyek folytonos kopásnak vannak kitéve, 30 év alatt nem érnek egy réz fillért sem, mert reális számítás szerint, különösen nyomdai felszereléseknek az évi mérleg készítésénél legalább 10%-ot szoktak leütöni, s ennyit kell is leütöni, mert mint mondtam a nyomdászati cikkek egynemelyike 5—6 év alatt, míg másika 12—15 év alatt teljesen használhatatlan, holott nincsen olyan betűfajunk, ha még oly csekély használatnak van is kitéve, a mely 20 évnél tovább tartana és ez utóbbiak közzé sorozhatók a falragasz fabetük. A gépekből az igaz, hogy 6%-ot szoktunk évente leírni, de önámítás nélkül éppen mi nyomdászok tudjuk legjobban, hogy 10% leírása az egész leltárból a legrealisabb.

De már most számítsunk, ha 10%-ot irunk le, ugy 10 év alatt leltárunkat egészen elenyésztetjük, de ha 6% ot enyésztetünk évente akkor is 17 év alatt a vagyonleltárnak párává kell válni. Ugyanez áll a szaporítással is, a mely szintén 10 usque 17 év alatt teljesen elenyészik, ugy hogy szerény nézetem szerint önök tisztelt indítványozók egy teljesen értéktelen vagyont

adnának át az ev. ref. egyházkerületnek a vélt 90,000 koronás nyomda helyett.

Másrészt felemlítésre méltónak tartom még azon körülményt is, hogy mi szakemberek nagyon jól tudjuk, hogy különösen a betüanyag vadonat új korában abban a pillanatban, midőn azt a betüöntödéből kihozzák, csak 50% ér. Sőt többet mondok, hogy azt a leglaikusabb nyomdász is tudja, hogy a teljes nyomdai felszerelés, legyen az bármily nagy, egy olyan holt töke, melynek absolute értéke nincs. Tehát a mennyiben e tekintetben igazat fognak nekem adni, elösmerhetik azt is, hogy a vélt 90,000 koronás adomány csak valami nagyon, de nagyon kicsivel több a *semminél*.

De más oldalról akarom megvilágítani a 90,000 koronás ajándékot, t. i. ha concedálok, hogy az a már fokozott 90,000 koronás vagyonleltár 30 év múlva is ugyanannyit ér, vagyis ha önök 30 év múlva egy teljesen 90,000 koronát érő nyomdát adnak át az ev. ref. egyházkerületnek — akkor is mit adtak tulajdonképpen?

Évente 3000 koronát!

Hát ez is valami? Hiszen ezzel szemben egy beláthatatlan jövőjü évről-évre fokozódó munkakört követelnek illetve kapnak, mely semmiféleképpen nincsen arányban azzal az alamizsnának mondható 3000 koronával, a melynek még csak kamatai sincsenek, mert azt a t. ev. ref. egyházkerület takarékpénztárba nem helyezheti gyümölcsözővé tétel végett, sőt még önök kérnek egy ingyenes esetleg olesó helyiséget. Hiszen csupán 3000 koronát kellene fizetniök egy megfelelő helyiségért. Na hát én ennél sokkal gavallérabb vagyok, mert én ezennel megteszem azt az indítványt, ha a t. ev. ref. egyházkerület az Eperjessy István és Ruzicska Gyula urak indítványában foglalt feltételek mellett a Hoffmann és Kronovitz nyomdáját nevezi ki „*Protestáns nyomdának*” illetve ez a nyomda működhetik a tiszántuli ev. ref. egyházkerület fennhatósága alatt és ha a bevezető cikkemben részletezett munkálatokat nekünk itéli 30 évi időtartamra, ha továbbá ez idő alatt folyton erkölcsi támogatásban részesít, én kész örömmel fizetek évente 10,000 koronát a tiszántuli ev. ref. egyházkerületnek, kikötvén csupán azt, hogy ezen Protestáns nyomdának a Collegium leghátulsó tractusát engedné át, melyért még némi házbért is felajánlok, és azt, miszerint hivassanak fel az ezen kerülethez tartozó egyházak, hogy a collegiumi Protestáns nyomdában dolgoztassanak.

Aztán az ev. ref. egyházkerület az általam felajánlott 10,000 koronát helyezze a takarékpénztárba, vagy gyümölcsöztesse az általa megszokott módon, majd meglátják t. Eperjessy és Ruzicska uraim, milyen horribilis vagyon gyülemlik aztán ebből össze.

30 év után aztán, ha az ev. ref. egyházkerületnek ugy tetszik, vegye meg a nyomdánkat, még ezen esetre is kötelezzük magunkat (és ezt nagyon szívesen tesszük), hogy nyomdánkat 50%-el a beszerzési áron alól átengedjük.

Adunk tehát 30 évig évente 10,000—10,000 koronát és (önök szerint) *félingyen* egy nyomdát, mely ezen idő alatt legalább is 240 250,000 koronára fokoztatnák.

Megjegyzem azonban, hogy ezt nem önzetlenségből a „jó ügy” érdekében cselekedném, hanem csupán spekulatív számításból, mert szerintem ezen 30 év alatt szépen megtollasodhatnék.

Azt hiszem, az a körülmény, hogy én zsidó va-

gyok nem igen jöhet számításba, hiszen Ruzicska ur is róm. katolikus.

Az sem képezheti elbírálás tárgyát, hogy az ev. ref. egyházkerületnek meg van-e én bennem a garancia a följánlott 10,000 koronára nézve. Hiszen kezében volnék az egyházkerületnek és egész egyszerűen a munkadíjából levonhatná ezen összeget; de igenis érdemes megfontolás tárgyává tenni az Eperjessy és Ruzicska urak által felajánlt ingyen nyomda iránti garantiát, mert hiszen láttunk már igen gazdag embereket, a kik vagyoniilag tönkrementek. Egy könnynyomdára betáblázást eszközölni nem lehet azt lefoglalni és a lefoglalási elévülési időt folyton szemmel tartani ropant nehézségekbe ütközne és sok költségbe kerülne. Hol van itt a garancia?

Azt mondják Önök továbbá beadványukban, hogy hajlandók a teljesítendő munkálatokat a jelenlegi, esetleg olcsóbb árban elfogadni.

Ez is rendkívül tág fogalom. Hiszen a tapasztalat bizonyítja, hogy az egyháznál folyton újabb és újabb munkálatok teljesítendőek, honnan lesz tehát a jelenlegi esetleg olcsóbb „ár“ constatálható. Aztán meg 30 év alatt nem lehetnek-e a kornak, akárcsak gépekben is, olyan vívmányai, hogy a nyomdász 20%-al olcsóbban dolgozhatik?

Ha majd állításaimban megcáfolnak és a nt. szerkesztő ur teret ad, lesz szerencsém tovább fejtegetni, hogy miért nem tartom semminek az Önök indítványát. Egyelőre elégnék véltem ezeknek elmondását.

Azt az egyet azonban nem vitatom el Eperjessy és Ruzicska uraktól, hogy mindenestre nagy szolgálatot tettek az ev. ref. egyházkerületnek, mert míg mindezekből a saját javára levonhatja a levonandókat, másrészt rámutattak arra is, hogy azt a nagy szükségletet egy kalap alá vonva: mint kell értékesíteni.

Kérem a főtiszteletű és méltóságos Püspök urat és a főt. és méltóságos ev. ref. egyházkerületi közgyűlést, hogy az Eperjessy és Ruzicska urak indítványa ellenében az én ajánlatomat kegyeskedjék elfogadni.

Debrecen, 1902. december 6.

Hoffmann Sándor
nyomdatulajdonos.

IRODALOM.

Magyar Olvasókönyv középiskolák alsó osztályai számára. Szerkesztette: *Molnár Lajos* gimn. tanár. Átdolgozta: *Ifj. Mitrovics Gyula* gimn. tanár. I. kötet. Negyedik kiadás, Sárospatak, 1902. Ára 2 korona 20 fillér.

Olvasókönyveinknek legfőbb célja, hogy a magyar nemzeti *szellemet történeti fejlődésében* állítsa a növendék szeme elé. Tehát osztályonként oly kapcsolatotban kell ez olvasókönyveknek lenniök, hogy ennek a célnak megfeleljenek. Ez a cél a magyar nemzeti középiskola közös célja, a melyet semmi más mellétekintetnek alárendelni nemcsak nem tanácsos, de nem is szabad. *Mindazonáltal*, kivált a magasabb osztályok olvasókönyveiben, az olvasmányok megválogatásának úgy kell megtörténnie, hogy a *protestantismusnak, közelebbről a kálvinismusnak a magyar nemzeti szellemmel tökéletes egybeforradása a történeti igazságnak megfelelően* kitűnjék. A protestantismus, kivált pedig a kálvinismus képviselte történelmünkben

fellépése óta a megalkuvást nem tűrő idealismust, úgy a lelkiismereti és gondolatszabadság, mint a nemzeti önállóság nagy gondolatának nagy küzdelmeiben; elég azonban ezt oly módon növendékeink lelkébe csepegtetni, amint az valósággal történt: rámutatni a protestantismusnak vezető szerepére, *de nem tulajdonítani kizárólagosan neki* mindent, a mi e tekintetben a nemzet fejlődésének folyamán történt.

Ezen a főcélon belül kell érvényesülnie az általánosabb szempontoknak, a melyenek: a nyelv tisztasága, romlatlansága, fejlődése; az értelem *logikus* művelése, rendszerre szoktatása; a *stilus* elsajátítása; az *esztetikai* fogalmak megvilágosítása, az irodalmi műfajok ismerete. A *nemzeti szellem nyilatkozási formáinak megértését kell támogatniok a görög-római világból* vett olvasmányoknak is, hogy a növendék lássa a környezetet, melynek hatása alatt ez a nemzeti szellem fejlődésnek indult, és a kapcsolatot, melyben a mi nemzetünk és más nemzetek egymással állanak; az *általános emberinek minden népnél hasonló megnyilatkozásait*.

Ezen szempontok szerint vannak kijelölve az olvasmányok konventi tantervünkben s ezeket a szempontokat kell szem előtt tartaniok az olvasókönyvek szerkesztőinek.

Ezeket a szempontokat feltaláljuk a Molnár Mitrovics-féle olvasókönyvben is, melynek tartalma a következő főbb címek alá van foglalva:

- I. Elbeszélések, elmékedések (1—32 db.)
- II. Népmesék és mondák (33—47. db.)
- III. A magyar föld és lakái (48—101. db.)
- IV. Hun magyar mondák és történeti elbeszélések (102—130 db.)
- V. Görög mondák és hitregék (131—136).

Tehát öt cím alatt 136, sőt az alsóbb csoportokat is figyelembe véve 140 külön olvasmány az első osztály számára! Azt hiszem, ez *nagyon sok*, még akkor is, ha arra számítunk, hogy a szaktanár majd válogatni fog az olvasmányokban. Tegyük csak egy kis számítást. A tananyag elsajátítására szánt két első szorgalmiszakban felvehetünk átlagosan 25 hetet, melyet tanításra fordíthatunk, feltéve, hogy semmi akadály a tanítást meg nem zavarja. Ez az újabb tanterv szerint 125 órát tesz ki. Ennek ötödrészét azonban le kell ütni írásbeliekre, hetenként 1 órát gyakorlat írásra és javításra számítván. Marad tehát 100 óra. De még ebből is legalább 25 leszámítható, a mely órákon a nyelvtani anyag összefoglalásával, ismétlésekkel stb. foglalkozunk. Tehát legjobb esetben is 75 óra áll rendelkezésünkre, melyeken olvasmányokkal foglalkozhatunk. Minthogy egy órán egy olvasmánynál a tanítás sikerének kockáztatása nélkül többet nem tárgyalhatunk, sőt a hosszabbak két-három órát is igénybe vesznek: a Molnár-Mitrovics-féle olvasókönyv *tartalmának legalább felét mellőznünk kell*.

A mi az olvasmányok anyagát illeti, a következő megjegyzéseim vannak.

Az I. cím alá foglalt olvasmányok, számszerint 32 db., általános érdekűek, a növendékek általános emberi indulatának fejlesztésére célzó tanító mesefélék. Megvallom őszintén, bármennyire ezem és tudom is az I. gymn. osztály fejletlenségét, ezeket az olvasmányokat ilyen célzattal nem tartom a *gymnasiumba valóknak*. A beszéd- és értelemgyakorlatoknak az elemi iskolában van helyük, a gymnasium ezekkel foglalkozni igazán nem ér rá, bárha általános az a meggyőződésünk, hogy az

elemi iskola munkája e tekintetben nagyon sok pótlásra szorult.

Igen soknak találom a leiró (III-ik) részt is (54. olvasmány) s ezek között többet, mint egészen speciális vonatkozását (50. sz. Sárospatak és határa) vagy nem általános érdekűt, nem éppen klasszikus szerzőtől származót (A fűzfa, Vidonyi Józseftől; Ingyen munkások, Krenedits Ferenc; 83. sz. A Bácska; 84. A délmagyarországi németek, 85. A délmagyarországi szerbek, 89. Dolinay Gyula: Aggteleki barlangban; 95. A románok,) nem is tartok a hamisítatlan izlétszolgáló olvasókönybe valónak. A többi két rész anyagából is lehetne kihagyni; minőség tekintetében még csak a 4-ik rész 108. sz. olvasmányát cserélném ki megfelelőbb költeménnyel. Ez a munka klasszikusabb feldolgozásban is meg van. (Emőse álma Fejes Istvántól.)

A könyv szerkezete is egészen sajátos. Első helyen állanak az elmélkedést követelő olvasmányok, azután a mulattató népmesék; harmadik helyen, a leiró részben a magyarföld ismertetése, ezután a magyartörténeti mondák s végül a görög mondák és mithoszok. Ez ugyan módszer dolga s felette vitatkozni lehet, de talán még is természetesebb volna didaktikai szempontból a fordított sorrend. Hanem hát ez a könyv használhatóságára semmi befolyással nincs; elvégre is a tanár az olvasókönyvet úgy használja, a hogy legjobbnak látja; azt a részt tárgyalja első sorban, a melyik véleménye szerint az osztály növendékeinek meg az ő módszerének legjobban megfelel.

Összetoglalva véleményem a könyvről következő: Tartalma fölös, de a megnevezettek kivételével az olvasmányok helyesen vannak megválasztva s a konventi tanterv szellemének teljesen megfelelnek. Szerkezetéről is csak jót mondhatok, mert ha a sorrendet én nem tartom is didaktikai szempontból helyesnek, a szerkezeti részek kiválasztása ellen semmi kifogást nem tehetek; az egyes olvasmányok egymás utánja, pedig a leggondosabb paedagogiai megfontolásnak eredménye.

Kiállítása ellen van még kifogásom. Nem is említve, hogy illusztrációk benne nincsenek, ami pedig magában véve is igen nagy fogyatékoság: csak azt hangsúlyozom, hogy nyomása nagyon rossz, a betűk aprók és kopottak. Ezen természetesen segíteni lehet olyan formán, hogy a könyvet egy modernül felszerelt nyomdában bocsátjuk kiadás alá.

A mi céljainknak csakis egy egészen átdolgozott, teljesen modern kiállítása, illusztrációkkal ellátott kiadása felelne meg.*

Dr. Gulyás István.

KÜLFÖLD.

Képek az ausztriai evangéliumi mozgalomból.

IV. A mozgalom és a klerikalismus. (Folytatás.)

Nagy feltűnést keltett Dr. Ehrhard bécsi theologiai tanárnak és praelatusnak a munkája: „A katholicismus és a XX. század az ujkor egyházi fejlődésének a vi-

* Ez a rövid ismertetés tulajdonképen az Országos ref. tanáregyesület Olvasókönyvszerkesztő bizottsága elé terjesztett vélemény a Molnár-Mitrovics féle olvasókönyvről abból az alkalomból, hogy e bizottság nov. 23-24. az egységes olvasókönyvek ügyében Budapesten ülésezett.

lágításában.“ A bécsi „Vaterland“ 1902. január 19-iki számában a következő bírálatot mondja ezen könyv felett, a melynek első kiadása 10 nap alatt elfogyott: „Ez a munka a legelőkelőbb s a legjelentékenyebb irat, a melyet a szabadelvű katholicismus a Vatikán által való leveretése óta felmutathat.“ A mint a bírálatból is láthatjuk Dr. Ehrhard egészen a reformkatholicismus alapján áll s könyvével Ausztria katholicusait két táborra választotta szét. Maga iránt a legnagyobb ellen-ségeskedést és határtalan gyanúsítást keltette fel. „Bármily hihetetlenül hangzik is“ írja a kölni Volkszeitung „elég valakinek Ehrharddal csak társadalmilag érintkezni, hogy bizonyos körökben az illetőt kétes katholicusnak tekinthessék. Erre nézve klasszikus példákat lehetne felhozni.“ Mig Ehrhardot a befolyásos egyházi körök a leghevesebben támadják, a művelt világi elem mellette foglal állást. Az ellentétek annyira ki vannak élesedve, hogy az alsó-ausztriai katholicus gyűlést irányadó helyről jövő kívánság folytán elhalasztották, mert féltek, hogy Ehrhard irányzata mellett ezen a gyűlésen határozott állást foglalnak el. Ehrhardot a bécsi klerikalikus folyvást annyira üldözték, hogy elvégre el kellett hagyni tanszékét s ugyszólván futva menekülni Ausztriából. Most már Badenben a freiburgi egyetemen hirdeti tovább felvilágosodott nézeteit. Midőn 1902. október 27-én a bécsi egyetemen a tanévet ünnepélyesen megnyitották, a lelépő Dr. Schiffer beszédében megemlékezett azon súlyos veszteségről, a mely az egyetemet Ehrhard távozásával érte s az ezért való súlyos felelősséget „bizonyos körökre“ háritotta, a melyeknek viselkedését megbírálni — ugymond — nem érzi sem hivatásának, sem kötelességének. A hallgatóság e szavaknál lelkesen éltette a prorektort.

Valamint Ehrhard működése, éppen úgy az innsbrucki egyetem világi jogtanárának Dr. Wahrmondnak egy beszéde is óriási feltűnést keltett. Ezen beszéd mint röpirat nyomtatásban is megjelent a következő címmel: „A katholicismus, mint a mozdulatlanág elve. Beszéd az unam Sanctam bulla 600 éves jubileuma ellen a katholicus hazafias egyesületi gyűlésen Brixenben. Tartotta az innsbrucki diákság számára Dr. Wahrmond Lajos tanár.“ Ezen lépésre Wahrmondot a klerikalikus támadása indította, a kik elítélőleg nyilatkoztak liberalis magatartása felől. Beszédében különösen Dr. Jehly klerikalisnak a következő nyilatkozata ellen fordul: „A pápa a világ legfőbb törvényadója, reánk nézve szava és intése annyival inkább irányadó, mivel vezetése alá vagyunk rendelve. Ő a legfőbb bíró, ítélete előtt meg kell hajolnunk. Ha egyenlenség támad közöttünk, az ő határozatát kell megvárnunk. Ő az erkölcsi világrend alapja. Wahrmond sokkal tovább megy, mint Ehrhard, a mennyiben a hierarchiát, mint a katholicismus szabad kifejlődésének az akadályát határozottan megtámadja s a „római püspök“-nek szemére veti, hogy a népek belső életébe avatkozik; az emberi szellem minden önálló működését hatalmas kezével bilincsbe veri, a rabigába döntött emberi lélek szilaj kétségbeesését a vallási háboruk vérebe fojtotta. Mindez azáltal vált lehetségessé, hogy a katholicismusba tévesen olyan elveket csempésztek be, mint a melyeknek az unam Sanctam bullába vannak letéve, holott a világalomra való törekvés ellenkezik a keresztyénség és a katholicismus szellemével.

Bámulatra méltó az a körülmény, hogy a reformkatholicismus még oly körben is tért hódít, a hol azt a legkevésbé váránk: az alsó papság körében. Midőn 1901. október havában összejött a klerikus-gyűlés Bécs-

ben, mindenki azt hitte, hogy ezen 250 képviselőből álló papi gyűlésen a leghevesebb kifakadások s rágalmak fognak napfényre kerülni az evangéliomi mozgalom ellen. És ime mindez elmaradt. Az értekező Dr. Scheicher keservesen panaszkodik fölolvásában azon hideg, mondhatni feszés viszony fölött, a mely a felső és az alsó papság között uralkodik. Majd így folytatja: „Mindez nem változik meg, míg a személyek viszonya, tulajdonsága úgy fent, mint alant az evangéliumnak nem telet meg. Ha győzni akarunk a küzdelemben, akkor reformationnak kell beállania in capite et membris. Változhatatlan meggyőződéseim szerint ez az előfeltétele a reformkatholicismusnak. Az úr és a szolga, a parancsoló és ministrans közötti viszony, hathatós ellenvetés egyházunkkal szemben a rómaellenesek részéről. Itt van első sorban helye a reformkatholicismusnak. A reformkatholicismus szót ugyan sokan rossz szemmel nézik, habár azok az emberek is szeretnék reformálni az egyházat, a kiknek először saját személyök reformálására kellene gondolniok. Igaz, hogy a mit mondok, talán még kedvez a mai egyházellenes érának, de ne feledjük el ama mondást, hogy ne csak kifelé tekintsünk, hanem önnömagunkra is!”

Szándékosan időztem huzamosabban az ezen fejezet élén megjelölt tárgynál, igyekezvén lehetőleg minden oldalról megvilágítani a klerikalismusnak az evangéliumi mozgalomhoz való viszonyát. Hogy a reformkatholicismusnak mindegyre jobban hangoztatott liberális elvei az evangéliumi mozgalom szüleményeinek tekinthetők, bizonyára senki sem vonhatja kétségbe. Ha egy tisztán katolikus papokból álló gyűlésen az értekező hátran ki meri mondani, hogy a katolikus egyházban a jelenlegi helyzet egyáltalában nem felel meg az evangéliumnak, akkor bizony a klerikalismus nem valami fényes jövő elé néz.

(Folyt. köv.)

Rév, 1902. okt. 19.

Veress István,
ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Vezető cikkünkre,** melyet *Gróf Tisza István* irt, e helyen is felhívjuk olvasóink becses figyelmét. A „*felekezetieskedés*” kérdése, melyet ő méltósága szalontai székfoglaló beszédében vetett felszínre s a mely oly sokféle magyarázatra adott okot, e cikkkel tisztázva van. A mi a szalontai beszéd másik kimagasló pontját t. t. a protestantismusban a dogmák jelentőségét illeti, no már erről nem mernők ugyanezt állítani. Ebben már nem érthetünk egyet ő Méltóságával. De mi is azt tartjuk, a mit ő Méltósága hozzánk intézett kísérő levelében ír, hogy t. i. ez nem baj; „*véleménykülönbségek voltak is, lesznek is mindig s nagy hiba volna ezen megütközni.*” Igaz protestáns elv ez s legelső feltétele a lelkiismereti szabad vizsgálódásnak. Ugyanazért a midőn felvilágosító cikke megírásáért ő Méltóságának e helyen köszönetet mondunk, egyuttal kijelentjük, hogy tovább vitatkozni nem akarunk. A mai idők erre éppen nem alkalmasok. Van egyéb tennivalónk elég s ezekben együtt dolgozhatunk.

— **A debreceni ev. reform. theologia akadé-**

mia Hittanszaki Önképző Társulata a kálvinista öntudat erősítése céljából, advent harmadik vasárnapján 1902. dec. hó 14-én d. u. 5 órákor a főiskola disztermében, harmadik *Protestáns Estélyét rendezti*, melyre t. Cimedet és b. családját szíves szeretettel hívja meg a rendezőség. A meghívó belépő jegyül szolgál. A terem fel 5 órákor fog kinyitattni. Jótékony adományok a kített perselyekbe a „Hittanszaki Segítő Egyesület” részére köszönettel fogadtatnak. Műsor: 1. „Fohász.” Szövege Berzsenyitől, zenéje Sz. Nagy Józseftől. Előadja a főiskolai énekkar. 2. „Előadás a magyar biblia dicső és szomorú napjairól.” Balogh Ferencz theologiai tanár. 3. „A magyar pap.” Legenda, Szaboleska Mihálytól. Szavalja: Karácsony Ottilia urhölgy, az ev. ref. felsőbb leánynevelő és tanítónőképző intézet igazgatónöje. 4. „Vársz-e rám a forrás partján?” Meet me at the Fountain. Szövege P. P. Bliss-től, zenéje Ira D. Sankey-től. Előadja a főiskolai énekkar. 5. „A talizmán.” Elbeszélés, írta és felolvassa Csernátóny Kálmán joghallgató. 6. „Költemények.” Írta és felolvassa Könyves Tóth Kálmán ev. ref. lelkész. 7. Liszt Ferencz Faust átirat. Zongorán előadja P. Nagy Zoltán tanítóképző intézeti zenetanár. 8. Szabad előadást tart Erdey Károly hittanhallgató. 9. „Szállj most le ránk” Palmer-től. Előadja a főiskolai énekkar.

— **Konventi jegyzőkönyv.** A f. évi nov. hó 25—30. napján Bpsten ülésezett ev. ref. egyetemes konvent jegyzőkönyve *Sass Béla* debreceni ref. theol. akad. tanár és konventi jegyző szerkesztésében, Debrecen sz. kir. város könyvnyomdájában 3000 példányban, 48 jegyzőkönyvi számban, 71 lapon, megjelent s azon egyházi hatóságoknak, a melyeknek esetleg sürgős szükségök volna rá, a konventi jegyzőnél addig is rendelkezésükre áll, míg a füzés és csomagolás befejeztével az illetékes püspöki hivatalok útján megkaphatnak.

— **Ne zavarjuk össze a dolgokat.** Tudvalevőleg az egyházkerület 1901. évi 89. sz. a. hozott végzésének 7. alpontjában foglalt határozat szerint debreceni főiskolánk *belépett* a muzeumok és könyvtárak országos szervezetébe, de csakis ama feltételek szigorú megtartásával, melyeket egyetemes konventünk megszab. A belépést az előző években hosszas tanácskozások előzték meg, s azoknak végeredményeképen a főiskolai igazgatótanács azt javasolta, hogy „mivel az (országos szervezeti) alapszabályokban megállapított feltételek által önkormányzati jogaink nem esekély mértékben lennének érintve, az anyakönyvtárunk részére igénybe vehető dotációt nem fogadhatja el.” No hát, mint említettük, ennek ellenére szeréntünk is nem eléggé szerencsés órában, az egyházkerület a belépést kimondotta s a további lépések megtételére s az ügynek rendbehozatalára az egyházkerületi elnökséget kérte fel. Fraknoi Vilmoshoz, mint a muzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőjéhez az elnökség el is küldte a szükséges átiratot az elhatározásról, melyet a főfelügyelő *örömmel vett tudomásul.* Az átiratra a „nagytekintetűnek” titulált egyh. ker. elnökséghez érkezett válasz szóról-szóra közölve volt az 1902. évi májusi egyh. ker. közgyűlés jknyvében a 67. lapon a 2. pont alatt. Az eddigiek folyamánya aztán az volt, hogy ez év őszén a főiskolai pénztárnál az anyakönyvtár dotációjára 8000 k. a muzeumokéra 500 k. folyt be a m. kir. adóhivatal útján. Ezt az őszi egyh. ker. közgyűlés tudomásul vette. A napokban pedig Fraknoi Vilmos címzetes püspök itt járt. Hogy hova szállott, kiknél tett látogatást, nem tartozik reánk. Itt jártának eredményéről is kellő formák között értesülést fogunk nyerni majd a tavaszi egyh.

ker. közgyűlés alkalmából. De nem hagyhatjuk szó nélkül az „Alkotmány” című klerikális napilap ide vonatkozó hiresztelését, mely a nevezett lap 287. számában imígyen szól: „a debreceni főiskolai muzeumkönyvtár szervezése tárgyában a felügyelő tanárok a kollégiumban értekezletet tartottak, melyen részt vettek: Fraknoi Vilmos országos főfelügyelő, Wolaffka Nándor püspök (!), Puky Gyula főispán, Degenfeld József gróf és Széll Farkas táblai tanácselnök.” Hát ez a hiresztelés egyszerűen nem igaz. Ilyenféle értekezlet, ilyen célból kollégiumunkban nem volt, aem lehetett s azt hisszük, hogy nem is fog lenni, bárminő riporterri hatalmasság állította be legyen a „collégiumban tartott értekezletbe” Wolaffka Nándor debreceni plébánost és választott makáriai püspököt. Ebben bennünket az „Alkotmány” nem cáfolhat meg. Épen azért joggal kívánhatjuk, hogy ne zavarjuk így össze a dolgokat!

— **Tisztujtás a felsőszabolcsi egyházmegyében.** 1. Esperes lett egyhangú szavazással (90) Görömbei Péter. 2. E.-megyei gondnok: Gencsy Albert 73 szavazattal. Esett még szavazat: Gróf Vay Tiborra 14, Ujfalussy Bélára, Dr. Mezösy Bélára, Gróf Degenfeld Pálra 1—1. 3. E.-megyei egyházi tanácsbíróra: Porzolt Ádám 87, Keresztesi Sándor 85, Nagymáthé Albert 84, Rácz Gyula 83, Nagyváthy Ferencz 80, Andrásy Kálmán 52 szavazattal választották meg. Kaptak még szavazatot: Vas Mihály 28, Dr. Bartók Jenő 6, Tóth Gábor 3, Somogyi József 3, Hidegh József 3, Szabó Lajos, Erdélyi Imre 2—2, Papp Károly, Kálmán Dezső 1—1, Halász Gyula (?) szinte egy szavazatot. 4. E.-megyei világi tanácsbírákka választottak: Ujfalussy Béla 88, Mezösy Gusztáv 76, Gr. Vay Tibor 72, Vay Péter 71, Jármy Miklós 66 szavazattal kaptak még szavazatot: Dr. Mezösy Béla 38, Szikszay József 32, Dr. Horváth József 28, Gróf Degenfeld Pál, Szalánczy Bertalan 16—16, Nagy Lajos 14, Péchy Béla 8, Beretöy János 3, Vay István 3, Gencsy Albert, Szikszay Pál 2—2, Balázs János, Gr. Vay István, Dr. Szabó Imre 1—1 szavazatot. 5. E.-megyei főjegyzőségre: Nagymáthé Albert 60, Hidegh József 17, Vas Mihály 3, Koros József, Erdélyi Imre 2 2. Andrassy Kálmán, Dr. Bartók Jenő, Rácz Gyula 1—1 szavazatot kaptak s így Nagymáthé Albert főjegyzővé választott. 6. E.-megyei egyházi aljegyzőkké választottak: Korocz József 84, Erdélyi Imre 83, Hidegh József 68 szavazattal. Esett még szavazat Szabó Lajosra 7, Ormós Istvánra 5. Dr. Bartók Jenőre 5, Somogyi József, Vas Jánosra 4—4. Árokháti Béla, Molnár Miklósra 2—2. Biró János, Veres, Vas Mihály, Gönczy István, Szentpéteri István, Csapó Péterre 1—1 szavazat. 7. E.-megyei világi jegyzőségre: Dr. Szesztay Zoltán 79, Dr. Mezösy Béla, Somlyódy István 53—53 szavazattal megválasztottak. Szavazatot kaptak továbbá: Balázs János 14, Sipos Béla, Bedeő Lajos 12—12, dr. Pilisy István 10, dr. Horváth József 8, Szabó László 5, Szalánczy Bertalan, Péchy Béla 3—3. Fejér Barna, Borbély Endre, Jármy János, dr. Varga Lajos 2—2. Mikecz István, Péchy Gábor, Koczogh József, Márkus Károly, Borbély Sándor, Jármy Miklós, Molnár Zoltán, Vay István 1—1 szavazatot. 8. E.-megyei tanítóképviseleségre László Gyula 79, Déléczegh Sándor 78 szavazattal megválasztottak. Esett szavazat: Lengyel Józsefre 3, Balogh Tamásra 2, Varga János, Bandár Miklós, Pap Gergely, Szombathy Imre, Nánássy Gyula, Kutasy Józsefre 1—1 szavazat. Ezek szerint az e. megye határozata értelmében újabb szavazásra kitűzetnek az e. megyei világi tanácsbíróra Dr. Mezösy Béla és Szikszay József. Tisztelettel hívom

fel a t. lelkésztársak s az érdeemes presbyteriumok figyelmét, hogy a szabályszerűen kiállított szavazatokat 1903. évi jan. 20-ig az alatt írott esperesi hivatalba beküldeni sziveskedjenek.

Szerkesztői üzenet.

S. Á. Gát és Dr. B. D. H.-Szoboszló. Bejött mindakettő; köszönöm mindakettőt. Sorban jönni fognak. — V. J. Nagyvárad. Tanügyi rovatunkban közre fogom bocsátani. — M. L. Saáp. P. S. Erkörtlvényes. Rendben van. — K. T. S. Poklostelek. Ez is bejött.

Tartalomjegyzék: — Egy kis felvilágosítás. Gr. Tisza István. — A konvent és a világiak. E. L. — Tárcák: — Közistentszeteletünk. Csiky Lajos. — Közéletünk: — Egyházkerületi közgyűlés. — A debreceni ev. ref. kollégiumi természetbeli tanri lakásokról. Referens. — Visszás intézkedések. (Abnormis állapot.) Sárosi Bertalan. — „Protestáns nyomda.” Hoffman Sándor. — Irodalom. — Külföld: — Képek az ausztriai evangéliumi mozgalomból. Veres István. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: ERŐSS LAJOS.

Pályázat,

kisegítő lelkészi hivatalra.

A hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház egy újonnan szervezett segéd-lelkészellenőri hivatalt állítván fel, arra ezennel pályázat hirdetik

1. Vasárnapokon és ünnepeken a külterületen lakó hiveknek, az ottani iskolákban istentiszteletet tartani s azokat lelkészi gondozásban részesíteni, mi végett az egyház öt fuvarral ellátja;

2. köznapokon az egyházi és főgymnasium pénztárnak ellenőrzését teljesíteni s olykor az egyházi bizottságban jegyzősködni;

3. Eljárását, minősítését, hivatalos állását tüzetesebben köztanács 486—1901-iki végzése határozza meg, melynek bő kivonata a jelentkezőknek az egyházi jegyző által kívánatra megküldetik.

A megválasztott kisegítő lelkész fizetése évi két azaz 2000 korona évnegyedes előleges részletekben s az egyházi tőkepénzek kamatjövedelme után némi kezelési százalék, mely azonban 200 azaz kétszáz koronánál többre nem emelkedik s mindenkor az év vége után fizetetik ki. A megválasztott tagja az egyházmegyei lelkészi nyugdíjintézetnek, melyből annak idején 2000 korona nyugdíjt kaphat. Biztosítékul hivatalba léptekor készpénzben, vagy értékpapirokban, vagy ingatlanra bekebelezés útján, 4 azaz négyezer koronát köteles nyújtani.

A hivatal állandó s 1903. május 1-én foglalandó el, vagy esetleg hamarabb is, a pályázó kívánságához képest. Jelentkezők kellően felszerelt kérvényeiket (a bizonyítványok közé az első lelkészképességi vizsgálati és az egészségi bizonyítvány is tartozik) 1903. é. jan. 14-ikig alólírotthoz küldjék.

Hódmezővásárhely 1902. decz. 8.

Szeremlei Sámuel

a ref. egyház elnök-lelkésze.

Pályásat,

a nagyszalontai ev. ref. egyházmegyében levő s lemondás folytán megüresedett *csermői* ev. ref. lelkésztanitóságra.

Évi javadalma: egyházhatósági értékelés szerint 1180 kor. mely is készpénzből, földhaszonélvezetből, tandíjból és stolláréből kerül be, ezen kívül az állam pénztárból fizetékiesztése (kongruája) 1300 koronáig: 526 kor. 10 fill., mely összeg már a f. évben folyóvá is tételt, úgy, hogy ezen egyház negyed osztályu; a lelkek száma az újabb népszámlálás szerint 514.

A megválasztott lelkésztanitói állomását a választás jogerőre emelkedése után, haladéktalanul elfoglalni tartozik.

A törvényszerű minősítvénynyel és szolgálati bizonyítvánnyal fölszerelt pályázati kérvények Nagyszalontára (postahely) Széll Kálmán espereshez 1903. jan. 10-ig küldendők be.

Debrecen, 1902. dec. 12.

Kiss Aron,
püspök.

SZŐLŐOLTVÁNYOK

szokvány minőségben és európai nemes gyökeres vesszők mélyen leszállított áron. Oltványok ezre 90-100 frt. Mindenik a legkiválóbb bor- és csemegefajokból, fajtisztán, teljes jótállással. Ha a szállítvány a megrendelésnek meg nem felelne, úgy az oda- és visszazállítási költséget, valamint a megrendelő által kifizetett összeget hiány nélkül: zonnal visszafizetem. Így mindenki ebbeli szükségletét az én költségemen házához szállítva tekintheti meg.

ÉLŐKERITÉS.

Gleditschia csemeték és magvak.

Óriás tövisű, igen gyorsan fejlődő sövénynövény. Ez az egyedüli, melyből oly örökös kerítés nevelhető pár év alatt, rendkívül csekély kiadás-sal, melyen nemhogy ember, de semmi-fele állat, még az apró nyulak sem hatolhatnak át, úgy, hogy a bekerített részek teljesen kulcsal zárhatók. **Minden rendeléshez rajzokkal ellátott ültetési és kezelési utasítás mellékeltetik.** Bővebb tájékozas végett színes fénynyomatu díszes árjegyzékek ingyen és bérmentve küldetnek, rendelési kötelezettség nélkül. Az árjegyzéken kívül egy olyan könyvet kap ezzel, ki címét egy levelezőlapon tudatja, mely nincsen az a ház vagy család, a hol annak tartalmát haszonra ne fordítanák, városon, falun, pusztán, gazdag vagy szegény családnál egyaránt. Így még azoknak is érdekében áll, kik rendelni semmit nem akarnak, mert benne számos oly közlemények foglaltnak, melyek mindenkinek nagy szolgálatot tesznek.

Diócssemeték.

Két éves, óriási jövedelmet biztosító voltánál fogva, ennek tenyésztése majd minden gazdaságban az utóbbi időben rendkívül elterjedt.

Cím: „Ermelléki Első Szőlőoltvány-Telep” Nagy-Kágya u. p. Székelyhid.

Az őszi és téli-idény alkalmából

Ruháinkat

NEUMANN M.

cs. és kir. udvari szállító

férfi fiu és gyermek ruha áruházában szerezzük be.

Legmegbízhatóbb bevásárlási forrás

Debreczen, Főtér, a magy. kir. postával szemben.

Alapított 1845-ben.